

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

พัฒนาการหลักสูตรศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ยุคก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๘ - พ.ศ. ๒๔๗๕

๑. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร

นับตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งโรงเรียนหลวงขึ้นในพระบรมมหาราชวัง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๔ และให้ตั้งกรมศึกษาธิการทำหน้าที่จัดการศึกษาใน พ.ศ. ๒๔๓๐ การจัดการศึกษาที่เป็นระบบแบบแผนตามแนวตะวันตกจึงเริ่มดำเนินการ การจัดการศึกษาในระยะแรกเป็นการจัดการศึกษาในระดับมูลศึกษาและประถมศึกษา และได้มีการจัดทำพิถกสำหรับจัดการศึกษาขึ้นเพื่อใช้เป็นหลักสูตรในโรงเรียนมูลสามัญ ในพิถกสำหรับจัดการศึกษานี้ได้กำหนดให้เรียนวิชาศิลปะด้วย โดยกำหนดไว้ว่า "ให้หัดเขียนภาพตามถนัดมือและเขียนด้วยเครื่องมือ" ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๓๘ ได้มีการปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติการสอบวิชา พ.ศ. ๒๔๓๓ โดยเปลี่ยนเป็นหลักสูตร พ.ศ. ๒๔๓๘ ในหลักสูตรนี้ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นยังไม่มีระบุไว้ในหลักสูตร แต่มีชั้นประโยค ๓ ซึ่งเทียบเท่าระดับมัธยมศึกษาตอนต้น แบ่งออกเป็น ๔ ชั้นเรียน ใช้เวลาเรียน ๔ ปี หลักสูตรนี้มีวิชาที่เกี่ยวกับศิลปะ คือ วิชาวาดเขียน โดยกำหนดให้เรียนดังนี้ (กรมศึกษาธิการ, ม.ป.ท.)

"...ประโยค ๓ ชั้น ๑ วาดเขียน มือเปล่ากับเขียนมีสเกล

ชั้น ๒ วาดเขียน มือเปล่าจากรูปจริงของจริงกับเขียนมีสเกล

ชั้น ๓ วาดเขียน มือเปล่าเขียนด้วยธรรมชาติโลก

ชั้น ๔ ๑) ระบายเงาและเขียนจากธรรมชาติโลก (คือของจริง)

๒) ภูมิศาสตร์..."

ต่อมาได้มีการปรับปรุงการจัดการศึกษาตามโครงการศึกษา พ.ศ. ๒๔๔๔ และประกาศใช้ หลักสูตรมัธยมศึกษาสำหรับสามัญศึกษา พ.ศ. ๒๔๔๘ การจัดการศึกษาระดับ

มัธยมศึกษาตอนต้นตามโครงการศึกษาลับนี้ คือ การศึกษาชั้นกลางซึ่งแบ่งออกเป็น ๓ ปี ในหลักสูตรนี้ได้ระบุการให้เรียนวิชาศิลปะไว้ว่า (กรมศึกษาธิการ, ร.ศ.๑๒๔)

"...วิชาศิลปะ ปีที่ ๑ สอนยี่อเมตรจากตารางที่เรียกว่า "แปรกติกลี ยี่อเมตร" จบเล่ม
ปีที่ ๒ ให้ฝึกหัดในการที่เรียนมาแล้วในปีที่ ๑
ปีที่ ๓ ให้ฝึกหัดในการที่เรียนมาแล้วในปีที่ ๒..."

หลักสูตรศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นทั้ง ๒ ฉบับที่ใช้ในการจัดการศึกษาในระยะแรกไม่ได้กำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียนการสอนวิชาศิลปะไว้ในหลักสูตรอย่างชัดเจน แต่จุดมุ่งหมายที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในระยะนี้จากการวิเคราะห์พบว่า มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความสามารถทางด้านทักษะในการเขียนภาพด้วยมือเปล่า ด้วยการใช้สเกล วาดภาพเหมือนจริง และวาดภาพทิวทัศน์

หลักสูตรสามัญศึกษา พ.ศ. ๒๔๕๔ (กรมศึกษาธิการ, ๒๔๕๔) ได้แบ่งออกเป็น ๒ หลักสูตร คือ หลักสูตรมัธยมศึกษาพิเศษ ใช้สำหรับผู้ที่ต้องการจบแล้วไปเป็นครูสอนประถมศึกษา และหลักสูตรมัธยมศึกษาสำหรับนักเรียนธรรมดาทั่วไป ซึ่งทั้ง ๒ หลักสูตรนี้แยกเป็นหลักสูตรสำหรับนักเรียนหญิงและนักเรียนชาย

หลักสูตรสามัญศึกษา พ.ศ. ๒๔๕๔ สำหรับนักเรียนชาย มีวิชาที่เกี่ยวข้องกับศิลปะบรรจุอยู่ในหลักสูตร ๑ วิชา คือ วิชาวาดเขียน โดยให้เรียนวิชาวาดเขียนเป็นวิชาบังคับ ทั้งหลักสูตรพิเศษและธรรมดา หลักสูตรสำหรับนักเรียนหญิง มีวิชาที่เกี่ยวข้องกับศิลปะบรรจุอยู่ในหลักสูตร ๑ วิชา คือวิชาวาดเขียน โดยบังคับให้เรียน

จุดมุ่งหมายในการสอนวิชาวาดเขียน กำหนดไว้ว่า "...ให้มีความสังเกตละเอียดจึ้นให้สามารถเขียนสิ่งที่สังเกตเห็นแล้วได้เหมือนจริง กับให้เกิดสันดานรักความงามความประณีต..."

หลักสูตรสามัญศึกษา พ.ศ. ๒๔๕๖ (กระทรวงธรรมการ, ๒๔๕๖) แยกออกเป็น ๒ หลักสูตร คือ หลักสูตรสำหรับนักเรียนหญิงและชาย หลักสูตรสำหรับนักเรียนชายมีวิชาที่เกี่ยวข้องกับศิลปะบรรจุอยู่ ๑ วิชา คือวิชาวาดเขียน ซึ่งเป็นวิชาบังคับให้เรียน และหลักสูตรมัธยมสำหรับนักเรียนหญิงมีวิชาที่เกี่ยวข้องกับศิลปะบรรจุไว้ ๑ วิชา คือ วิชาวาดเขียน โดยบังคับให้เรียน

หลักสูตรสามัญศึกษา พ.ศ. ๒๔๕๖ ได้กำหนดความมุ่งหมายในการสอนวิชาวาดเขียนไว้ว่า "...ให้เกิดความพิศวงในรูปอะไรผ่านตาให้ชื่อว่า เห็นอยู่เสมอ ให้เกิดความสังเกตในการเขียนรูปได้ถูกต้องตามของจริง กับให้มีสันดานรักความงาม ความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อย..." สำหรับหลักสูตรสามัญศึกษา พ.ศ. ๒๔๖๔ ได้กำหนดความมุ่งหมายไว้เหมือนกับหลักสูตรสามัญศึกษา ศก. ๒๔๕๖ ทุกประการไม่มีการเพิ่มเติมแก้ไข หรือเปลี่ยนแปลงข้อความใด ๆ จะมีเปลี่ยนแปลงเฉพาะระยะเวลาที่เข้าในการจัดการเรียนการสอนเท่านั้น และหลักสูตรสามัญศึกษา พ.ศ. ๒๔๖๔ นี้เข้ามาจนกระทั่งมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง

เมื่อนำจุดมุ่งหมายของวิชาวาดเขียนในแต่ละหลักสูตรมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกันพบว่า วิชาวาดเขียนยุคก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง(พ.ศ. ๒๔๓๘ - ๒๔๗๔) มุ่งเน้นปลูกฝังและฝึกฝนให้ผู้เรียนมีลักษณะดังต่อไปนี้ (ดูรายละเอียดในตารางที่ ๖)

๑. เน้นด้านทักษะพิสัย คือ ให้สามารถเขียนสิ่งที่เห็นได้ถูกต้องตามความเป็นจริง
๒. เน้นด้านพฤติกรรม(ด้านจิตพิสัย) คือ ให้รู้จักสังเกต มีนิสัยรักความงาม ความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อย

๒. เนื้อหาสาระของหลักสูตร

หลักสูตร พ.ศ. ๒๔๓๘ (กรมศึกษาธิการ, ม.ป.ท.) ได้ระบุเนื้อหาวิชาวาดเขียนไว้อย่างกว้าง ๆ ในแต่ละชั้นเรียนโดยระบุว่า เนื้อหาวิชาที่ระบุกล่าวเฉพาะวิธีการวาดภาพว่าให้สคนวาดเขียนอย่างที่ใช้มือเปล่าและวาดภาพโดยวิธีใช้สีสเกล โดยให้วาดจากของจริง และให้ฝึกระบายแรเงาให้เหมือนกับวัตถุที่ใช้เป็นแบบ รวมทั้งให้เขียนภาพทิวทัศน์

หลักสูตรมัธยมศึกษา พ.ศ. ๒๔๔๘ (กรมศึกษาธิการ, ร.ศ.๑๒๔) มีเนื้อหาแตกต่างกับฉบับ พ.ศ. ๒๔๓๘ เพราะวิชาที่ให้เรียนไม่เรียกว่า วิชาวาดเขียน แต่ใช้ชื่อเรียกว่าวิชาศิลปะ เนื้อหาที่กำหนดในหลักสูตรฉบับนี้ เน้นการเขียนรูปร่าง เรขาคณิตและงานเขียนแบบ ในทุกชั้นเรียน

หลักสูตรสามัญ พ.ศ. ๒๔๔๔ (กรมศึกษาธิการ, ๒๔๔๔) ใช้ชื่อวิชาวาดเขียน การกำหนดเนื้อหาใหม่แยกในแต่ละชั้นเรียน แต่ได้แยกแยะเนื้อหาที่มีลักษณะแตกต่างกันออกเป็นกลุ่ม ๆ เพื่อให้ง่ายต่อการเข้าใจ และมีรายละเอียดในเนื้อหาวิชามากขึ้น ซึ่งระบุไว้ดังนี้

- ก. เขียนของจริง เช่น ใบไม้ เครื่องเถา เป็นต้น ระบายสีด้วย
- ข. เขียนส่วนที่เห็นในลูกโลก แรเงาด้วย
- ค. คิดแต่งและประกอบลวดลายบรรจรูปร่างต่าง ๆ
- ง. เขียนรูปยี่อเมตรีตามตารางแปรกติกส์ยี่อเมตรี

หลักสูตรสามัญศึกษา พ.ศ. ๒๔๕๖ (กระทรวงธรรมการ, ๒๔๕๖) และ หลักสูตรสามัญศึกษา พ.ศ. ๒๔๖๔ หลักสูตรทั้งสองฉบับนี้ได้นำเนื้อหาวิชาวาดเขียนที่ได้แยกไว้ใน หลักสูตร พ.ศ. ๒๔๔๔ มาเขียนรวมเข้ากันเสียใหม่ โดยตัดเนื้อหาที่ไม่เกี่ยวข้องกับวิชาวาดเขียน ออกไป ซึ่งได้กำหนดเนื้อหาไว้ดังนี้

" ให้เขียนรูปของจริงต่างๆ เช่น ใบไม้ เครื่องเถา เป็นต้น ที่ง่าย ๆ หักระบายสี ด้วยก็ได้ ใช้เส้นดินสอดำหรือหมึกหรือปากกาก็ได้แต่ถนัด ห้ามไม่ให้ฝึกสอนด้วยวิธีลอกคัดจากรูปเขียน เพราะจะขาดความสังเกตรูปจริง และภายหลังจะเขียนของจริงไม่ได้"

การจัดเนื้อหาสาระวิชาของหลักสูตรในช่วงนี้เมื่อมาวิเคราะห์ พบว่า หลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๘ - ๒๔๓๙ เป็นหลักสูตรแบบแยกเนื้อหาวิชาที่ยึดทักษะเนื้อหา และแขนงวิชาเป็นหลัก และเมื่อวิเคราะห์คำอธิบายรายวิชา พบว่า เนื้อหาแต่ละวิชามุ่งเกี่ยวข้องกับวิชาอื่น ๆ ในหลักสูตรเดียวกันและการจัดแบ่งอัตราเวลาก็ไม่เกี่ยวข้องกัน การแบ่งเนื้อหาที่ใช้สอนในแต่ละชั้นเรียนก็แบ่งตามความยากง่ายและตามลำดับชั้น (ดูรายละเอียดจากตารางที่ ๗)

อัตราเวลาเรียน

สำหรับอัตราเวลาเรียนของแต่ละหลักสูตร เมื่อมาเปรียบเทียบกัน พบว่า หลักสูตร พ.ศ. ๒๔๓๘ และ พ.ศ. ๒๔๔๘ ไม่ได้กำหนดรายละเอียดอัตราเวลาเรียน และหลักสูตร พ.ศ. ๒๔๔๔ ได้กำหนดอัตราเวลาเรียนวิชาวาดเขียนของนักเรียนหญิงให้มีอัตราส่วนการเรียนวิชาศิลปะ

มากกว่านักเรียนชาย คือ ร้อยละ ๑๐.๗๑ กับร้อยละ ๓.๗๕ หลักสูตร พ.ศ.๒๕๕๖ มีอัตราส่วน การเรียนร้อยละ ๘.๐๐ เท่ากันทั้งหญิงและชาย และหลักสูตร พ.ศ.๒๕๖๔ มีอัตราการเรียน ร้อยละ ๗.๖๐ เท่ากันทั้งหญิงและชาย(ดูรายละเอียดจากตารางที่ ๘)

๓. กระบวนการเรียนการสอน

ผลจากวิเคราะห์เอกสาร พบว่า การจัดการเรียนการสอน ในช่วงพ.ศ.๒๕๓๘ - ๒๕๓๙ นี้ ครูยึดจุดมุ่งหมายและเนื้อหาของหลักสูตรเป็นหลักในการสอน เช่น การเขียนภาพมือ เป่า การเขียนภาพเรขาคณิต การเขียนภาพประดิษฐ์ การเขียนภาพเหมือนจริง การเขียนภาพ ทิวทัศน์ จากการสืบค้นทำให้ผู้วิจัยพบว่า ในช่วงนั้นมีการจัดทำประมวลการสอนแล้ว ดังเอกสาร เรื่องวิธีสอนนิสิตวาดเขียน พ.ศ. ๒๕๕๕ ได้กล่าวถึงวิธีการสอนไว้ว่า(กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, ศธ. ๔.๔/๖, ๒๕๕๕)

"... การสอนวาดเขียนขั้นต้น... ไม่ผิดแปลกจากการสอนให้เด็กหัดเขียนตัวพยัญชนะและ สระ...ครูจะให้เขียนรูปอะไรก็ต้องเขียนให้ดูก่อนเป็นตัวอย่างเสียก่อน ให้รู้ทางเดินของ เส้น คือ ตั้งต้นที่ไหน ลงที่ไหน จับไหนก่อนและหลังเป็นลำดับไป เวลาเขียนก็เขียนช้า ๆ ขนาดพอดีๆ เพื่อจะได้แลเห็นได้ชัดเจนและทั่วขึ้น เมื่อเวลาเด็กลงมือเขียน ครูไม่ควรนั่งอยู่ กับโต๊ะของครู หรือถือเป็นโอกาสสำหรับทำงานอย่างอื่น...ควรพยายามเดินตรวจตามโต๊ะ นักเรียน เพื่อจะได้ช่วยแก้ไข หรืออธิบายแก่เด็กที่อ่อนหรือยังไม่เข้าใจ...อันการสอนที่จะ ได้ผลดี จำเป็นต้องเตรียมบทที่จะสอนนั้นก่อนถึงเวลาสอน และให้ติดต่อเป็นลำดับกัน แต่ ระวังอย่าให้ซ้ำซากนัก...ประมวลการสอนรายเดือนที่กำหนดได้ ได้กำหนดเป็นลวดหล่นสูงต่ำ และติดต่อกัน...เป็นต้นว่า จะให้เขียนใบไม้ก็กำหนดหัวข้อที่จะเขียนออกเป็น ๓ ชั้น คือ ชั้นต้น ให้เขียนแต่ใบไม้ใบเดียว เฉพาะเส้นกลางและขอบที่เห็นว่าง่าย พอตั้งเป็นรูป เมื่อ เขียนได้ก็เลื่อนไปชั้นที่ ๒ ให้เขียนเส้นและลวดลายให้เห็นเป็นรูปชัดเจนขึ้นแล้วก็ถึงชั้นที่ ๓ ได้แก่ แรเงาด้วยดินสอดำ ดินสอพอง และดินสอสี..."

ในเอกสารฉบับนี้ได้กล่าวถึงลักษณะการจัดการเรียนการสอนไว้ว่า (กองจดหมายเหตุ แห่งชาติ, ศธ.๔.๔/๖, ๒๕๕๕)

"การดูแลสมุดวาดเขียน ครูจะต้องเอาใจใส่ให้มากที่สุด สิ่งใดที่เป็นศัตรู แก่ความเป็นระเบียบ ความสวย ความงามและความสะอาดเรียบร้อย จะเกิดแก่ครูหรือนักเรียนก็ดี ไม่ควรให้ปรากฏอยู่ในสมุดวาดเขียนเลย เป็นอันขาด รูปที่จะเขียนก็อย่าให้เล็กหรือใหญ่เกินไป ถ้าจะเขียนจากของจริงก็ควรฝึกหัดให้เขียนเท่าขนาดของจริง และให้เขียนตรงระหว่างกลางกระดาษที่แบ่งไว้เป็นส่วน ๆ แม้ครูมีความประสงค์จะขยายขนาดโตขึ้นหรือเล็กลง ก็ให้ดูที่ขนาดของครุ ไม่ซับซ้อนตามใจเด็ก โทษที่จะพึงเกิดขึ้นจากการปล่อย เช่นที่กล่าวมาแล้วนี้ นอกจากเปลืองกระดาษ...ยังอาจทำให้เด็กเกิดความเลินเล่อ ท้ออะไรไม่ใช้ความคิดตรึกตรองให้รอบคอบ (คือมักง่าย) ปราศจากความเป็นระเบียบและความสวย ความงาม ซึ่งเป็นศัตรูอย่างร้ายกาจ หรือตรงข้ามกับความมุ่งหมาย...สมุดวาดเขียนที่ใช้...ควรจะกำหนดลงไปเสียให้ชัดเจน คือขนาดใหญ่หน้า ๑ จะให้บรรจุลงไปกี่รูป...การที่วางกำหนดไว้เช่นนี้ ที่จะรู้ว่าเด็กคนใดปฏิบัติตามหรือไม่นั้นต้องอาศัยความตรวจตราและความสอดส่องของครู ถ้าครูสั่งแล้วไม่ตรวจ เด็กไม่ทำตามครูก็หาไม่รู้...เพราะธรรมชาติของเด็ก...เป็นไปตามอำนาจแห่งจิตใจที่ยังอ่อน...ฉะนั้น จึงเห็นว่าไม่มีทางใดจะดีกว่า จัดเส้นให้เด็กไว้ก่อน..."

นวัตกรรมทางการศึกษาที่นำมาใช้ในการสอนวิชาวาดเขียน ในช่วงนั้นตามเอกสารวิธีสอนวิชาวาดเขียน ของกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. ๒๔๕๕ ได้ระบุไว้ คือ วิธีการสอนให้ครูเป็นผู้แนะนำ วิธีวาดโดยใช้กระดาษ ซึ่งเป็นการสาธิตการวาดและหลังจากนั้น จึงให้เด็กเรียนปฏิบัติตาม ซึ่งดังจะเห็นได้จากเอกสารหลักสูตร ครุมูล ประถม มัธยม พ.ศ. ๒๔๕๔ (กรมราชบัณฑิต, ๒๔๕๔) ในระดับหลักสูตรประโยคครูมัธยม แม้จะไม่ได้ระบุรายละเอียดการสอนวิชาวาดเขียนไว้ แต่ได้กำหนดไว้ว่า เบื้องต้นให้เด็กเรียนได้ โดยเทียบกับหลักสูตรสามัญอาจารย์ และรายละเอียดวิธีสอนวิชาวาดเขียนได้ปรากฏอยู่ในหลักสูตรประโยคครูประถม ซึ่งมีอยู่ในเอกสารเล่มเดียวกันว่า ผู้เป็นครูควรเรียนรู้ศิลปะในเรื่องใดบ้าง หลักสูตรนี้ได้กำหนดเนื้อหาไว้ ๓ หมวด คือ ก. การเขียนรูป ข. การเขียนลาย และ ค. การฝีมือ ในหมวดการเขียนรูปกำหนดเนื้อหาไว้ว่าให้ฝึกเขียนรูปทั้ง ๓ วิธีให้ชำนาญคือ (๑) ฟรีแฮนด์ ให้เขียนรูปจากของจริง และให้ฝึกระบายสีด้วย (๒) มอเดล ให้ฝึกวาดรูปกับฝึกแรเงาด้วย (๓) คิดลาย โดยให้หัดคิดลายอย่างง่าย ๆ บรรจุลงในพื้นที่รูปแบบต่าง ๆ ตามแต่อาจารย์ผู้สอนจะกำหนดให้ ทั้ง ๓ วิธีนี้ นักเรียนฝึก ครูจะต้องฝึกเขียนทั้งบนกระดาษและกระดาษ ข้อแตกต่างระหว่างการสอนฟรีแฮนด์กับการเขียนมอเดล

คือ การเขียนมอเดลเป็นการเขียนเป็นรูปทรง โดยเน้นปริมาตร เช่น รูปทรงกลม รูปทรงปิรามิด ส่วนการเขียนฟรีแฮนด์นั้นเน้นการเขียนจากรูปทรงเป็นธรรมชาติ

จากเนื้อหาของหลักสูตรประโยคครูประถมและมัธยม และเอกสารวิธีการสอนวิชา วาดเขียน ทำให้ประมวลได้ว่า สภาพการจัดการเรียนการสอนในขณะนั้น ครูจะใช้กระดานดำเป็นหลักในการสอน และจะอ้างอิงจริงเป็นต้นแบบในการให้นักเรียนฝึกหัดวาดเขียน ตามที่ระบุไว้ในหลักสูตรแต่ละฉบับ สำหรับอุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียนการสอนในช่วงระยะนั้น ได้แก่ สมุดวาดเขียน ดินสอดำ ดินสอพอง ดินสอสี ยางลบ ภู่กัน สีน้ำ และหมึก

สำหรับหนังสือของวิชาวาดเขียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในระยะนี้ยังไม่มีปรากฏ เท่าที่พบส่วนมากเป็นหนังสือแบบฝึกหัดวาดเขียนในระดับชั้นประถมศึกษา มีผู้แต่งหลายคน เช่น (ศร . . ๒๕๒๐)

- ตำรวาดเขียนของ นายร้อยโท หม่อมเจ้าคุณวุฒิปรีชา
- ตัวอย่างฝึกหัดวาดเขียน ภาคที่ ๑-๔ ของ โรงพิมพ์อักษรนิติ
- แบบฝึกหัดการวาดเขียน ภาคที่ ๓-๕ ของ นายแอฟ เอส แฮร์ริส
- แบบฝึกหัดวาดเขียนชั้นประถมปีที่ ๑ ของ พระยาวรรวิทย์พิศาล
- วิชาวาดเขียน เล่ม ๑ ของ นายช่วง สเลลานนท์

๔. การประเมินผล

การประเมินผลวิชาวาดเขียนตามที่ระบุไว้ในหลักสูตรตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๘ - ๒๔๗๔ มีดังต่อไปนี้

หลักสูตร พ.ศ. ๒๔๓๘ (กรมศึกษาธิการ, ม.ป.ท.) ไม่ได้ระบุเกณฑ์การประเมินผลไว้ แต่สามารถสรุปเกณฑ์ในการประเมินได้จากเนื้อหาที่ระบุไว้ในหลักสูตร ซึ่งได้ระบุเนื้อหาไว้ว่า "...ประโยค ๓ ชั้น ๑ วาดเขียนมือเปล่ากับเขียนมีสเกล ชั้น ๒ วาดเขียน มือเปล่าจากรูปจริงของจริงกับเขียนมีสเกล ชั้น ๓ วาดเขียน มือเปล่าเขียนด้วยธรรมชาติโลก ชั้น ๔ ๑. ระบายเงาและเขียนจากธรรมชาติโลก (คือของจริง) ๒. ภูมิศาสตร์..." สาระของหลักสูตรที่ระบุไว้ เมื่อนำมาวิเคราะห์พบว่า การประเมินผลวิชาวาดเขียนเน้นด้านทักษะ โดยกำหนดไว้ดังนี้

๑. ผู้เรียนต้องมีความสามารถวาดภาพได้ ๒ แบบคือ วาดด้วยมือเปล่า และ วาดโดยยาศัยสเกล
๒. ภาพที่วาดจะต้องมีลักษณะ เหมือนจริง

หลักสูตรมัธยมศึกษา สำหรับสามัญศึกษา พ.ศ. ๒๔๔๔ ไม่ได้ระบุเกณฑ์การประเมินผลไว้ในหลักสูตร และ เนื้อหาที่ระบุไว้ในหลักสูตรไม่สามารถนำมาสรุปเป็นเกณฑ์การประเมินผลได้

หลักสูตรสามัญศึกษา พ.ศ. ๒๔๔๔ (กรมศึกษาธิการ, ๒๔๔๔) ได้ระบุเกณฑ์การประเมินผลไว้ในรายการสอนว่า "...ในการสอนวิชานี้จะต้องถือความสะอาดเป็นข้อสำคัญแต่ต้นจนปลาย..." และในความมุ่งหมายของวิชานี้ได้ระบุเกณฑ์การประเมินผลไว้ว่า "...ให้มีความสังเกตละเอียดขึ้น ให้สามารถเขียนสิ่งที่สังเกตเห็นได้เหมือนจริงกับทำให้เกิดสันดานรักความงาม ความประณีต..." เมื่อมาวิเคราะห์พบว่า การประเมินผลวิชาวาดเขียนในหลักสูตรฉบับนี้เน้นการประเมินด้านพฤติกรรม(จิตพิสัย)และทักษะพิสัย

ด้านพฤติกรรม(จิตพิสัย)เกณฑ์ที่ใช้ประเมิน คือ ความสะอาด ความช่างสังเกต ความประณีต และความสวยงาม

ด้านทักษะพิสัย เกณฑ์ที่ใช้ประเมิน คือ ความสามารถในการวาดภาพเหมือนจริง

หลักสูตรสามัญศึกษา พ.ศ. ๒๔๔๖ (กระทรวงธรรมการ, ๒๔๔๖) และหลักสูตรสามัญศึกษา พ.ศ. ๒๔๖๔ (กระทรวงธรรมการ, ม.ป.ท.) ได้ระบุเกณฑ์การประเมินผลไว้เหมือนกับทั้งสองฉบับ โดยได้ระบุเกณฑ์การประเมินผลไว้ในรายการสอนว่า "...ในการสอนวิชานี้ต้องถือว่าความสะอาดและความสังเกตเทียบเคียงเป็นสำคัญข้อใหญ่แต่ต้นจนปลาย..." และในความมุ่งหมายของวิชาได้ระบุเกณฑ์ของการประเมินผลไว้ว่า "...ให้เกิดความพิศวงในรูปอะไรผ่านตา ให้ชื่อว่า เห็นอยู่เสมอ ให้เกิดความสังเกตในการเขียนรูปได้ถูกต้องตามของจริงกับให้มีสันดานรักความงาม ความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อย..." เมื่อนำมาวิเคราะห์พบว่า การประเมินวิชาวาดเขียนในหลักสูตรฉบับนี้ เน้นการประเมินด้านทักษะและพฤติกรรม(จิตพิสัย) ดังนี้

ด้านทักษะพิสัย เกณฑ์ที่ใช้ประเมิน คือ ความสามารถในการวาดภาพเหมือนจริง

ด้านพฤติกรรม เกณฑ์ที่ใช้ประเมิน คือ ความสะอาดของผลงาน ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความสวยงาม

จากการเปรียบเทียบเกณฑ์การประเมินผลวิชาวาดเขียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. ๒๔๓๘ - ๒๔๓๘ (ดูรายละเอียดในตารางที่ ๕) พบว่า แต่ละหลักสูตรมีเกณฑ์การประเมินคล้ายกัน กล่าวคือ หลักสูตรฉบับ พ.ศ. ๒๔๓๘ มีเกณฑ์การประเมินด้านทักษะ โดยเน้นความสามารถการวาดด้วยมือเปล่า การวาดโดยใช้สเกล และการวาดภาพเหมือนจริง หลักสูตร

ฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๘ ,ฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๙,ฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๖ และฉบับ พ.ศ. ๒๕๖๔ มีเกณฑ์การประเมินผลด้านทักษะเช่นเดียวกับหลักสูตร ฉบับ พ.ศ.๒๕๓๘ และการประเมินผลด้านพฤติกรรม (จิตพิสัย) เกณฑ์การประเมินผลเป็นการปลูกฝังนิสัยในด้านต่าง ๆ ซึ่งได้กำหนดไว้ดังนี้

๑. การรักษาความสะอาด
๒. ความสามารถในการสังเกต
๓. ความสวยงาม ความประณีต
๔. ความเป็นระเบียบเรียบร้อย

นอกจากนี้กระบวนการประเมินผลในช่วงนี้ไม่ได้ระบุไว้เป็นหลักการ เท่าที่ปรากฏในเอกสารพบว่า การตัดสินผลการเรียนตามจุดมุ่งหมายของวิชาโดยมีการสอบปลายปี ไม่มีคะแนนเก็บในระหว่างภาคเรียนเหมือนในหลักสูตรปัจจุบัน

ตารางที่ ๖ เปรียบเทียบจุดมุ่งหมายหลักสูตรศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. ๒๔๓๘-๒๔๓๕

วิชา	จุดมุ่งหมายหลักสูตร				
	พ.ศ. ๒๔๓๘	พ.ศ. ๒๔๔๘	พ.ศ. ๒๔๕๔	พ.ศ. ๒๔๕๖	พ.ศ. ๒๔๖๔
วาดเขียน	ไม่มี	ไม่มี	๑. ให้มีความสังเกต ให้ละเอียดขึ้น ๒. ให้สามารถเขียน สิ่งที่สังเกตเห็น แล้วได้ ๓. ให้เกิดความคิดรัก ความงาม ความ ประณีต	๑. ให้มีความสามารถ รู้จักสังเกตและจำ ในสิ่งที่ได้เห็น ๒. ให้เกิดความสังเกต ในการเขียนรูปได้ ถูกต้องตามของจริง ๓. ให้มีนิสัยรักความ งาม ความสะอาด และความเป็น ระเบียบ เรียบร้อย	จุดมุ่งหมาย เหมือนกับ หลักสูตร พ.ศ. ๒๔๕๖ ทุกประการ

ตารางที่ ๗ เปรียบเทียบเนื้อหาวิชาศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. ๒๕๓๘ - ๒๕๓๙ ๑๖๓

หลักสูตร	ลักษณะของเนื้อหาวิชา	รายละเอียดเนื้อหาวิชา
พ.ศ. ๒๕๓๘	วิชาวาดเขียน (ระบุเนื้อหาตามลำดับชั้น)	<p>ชั้น ๑ วาดเขียน มือเปล่ากับเขียนมีสเกล</p> <p>ชั้น ๒ วาดเขียน มือเปล่าจากรูปจริงของจริงกับเขียนมีสเกล</p> <p>ชั้น ๓ วาดเขียน มือเปล่าเขียนด้วยธรรมชาติ</p> <p>ชั้น ๔ ๑) ระบายเงาและเขียนจากธรรมชาติ(คือของจริง) ๒) ภูมิศาสตร์</p>
พ.ศ. ๒๕๔๔	วิชาศิลปะ (ระบุเนื้อหาตามลำดับชั้น)	<p>ปีที่ ๑ ำให้เขียนตามตำราแปดทิศสี่อ้อมเมตร จวบเล่ม</p> <p>ปีที่ ๒ ำให้ฝึกหัดตามที่ได้เรียนมาในปีที่ ๑ ำให้ชำนาญ</p> <p>ปีที่ ๓ ำให้ฝึกหัดในส่วนที่ได้เรียนมาในปีที่ ๒ ำให้ชำนาญ</p>
พ.ศ. ๒๕๕๔	วิชาวาดเขียน (ไม่ได้ระบุเนื้อหาตามลำดับชั้น แต่แยกเนื้อหาที่แตกต่างออกจากกัน)	<p>ก. เขียนของจริง เช่น ใบไม้ เครื่องเภา เป็นต้น ระบายสีด้วย</p> <p>ข. เขียนส่วนที่เห็นใกล้ไกล แรเงาด้วย</p> <p>ค. คิดแต่งและประกอบลวดลายบรรจรูปร่างต่าง ๆ</p> <p>ง. เขียนรูปสี่อ้อมเมตรตามตำราแปดทิศสี่อ้อมเมตร</p>
พ.ศ. ๒๕๕๖	วิชาวาดเขียน (ไม่ได้ระบุเนื้อหาแยกตามลำดับชั้นเรียน)	<p>ำให้เขียนรูปของจริงต่าง ๆ เช่น ใบไม้ เครื่องเภา เป็นต้น ที่ง่าย ๆ</p> <p>หัดระบายสีด้วยก็ได้ ำใช้เส้นดินสอดำหรือหมึกหรือก้ำกันแล้วแต่ถนัด ห้าม</p> <p>ไม่ให้ฝึกสอนด้วยวิธีลอกคัดจากรูปเขียน เพราะจะขาดความสังเกตรูป</p> <p>จริง และภายหลังจะเขียนของจริงไม่ได้</p>
พ.ศ. ๒๕๖๔	เหมือนหลักสูตร พ.ศ. ๒๕๕๖	เหมือนหลักสูตร พ.ศ. ๒๕๕๖ ทุกประการ

ตารางที่ ๕ เปรียบเทียบเกณฑ์การประเมินผลวิชาศิลปะศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ.

๒๕๓๘ - ๒๕๓๕

หลักสูตร	เกณฑ์การประเมินผล
พ.ศ. ๒๕๓๘	๑. ภาพที่วาดจะต้องมีลักษณะเหมือนจริง ๒. ผู้เรียนต้องมีความสามารถวาดภาพได้ ๒ แบบ คือ วาดด้วยมือเปล่า และวาดโดยใช้สเกล
พ.ศ. ๒๕๔๘	ไม่ได้ระบุไว้ในหลักสูตร
พ.ศ. ๒๕๕๔	๑. ความสะอาดของผลงาน ๒. ความสามารถในการสังเกตอย่างละเอียด ๓. ความสามารถในการวาดภาพเหมือนจริง ๔. ความประณีต ความสวยงาม
พ.ศ. ๒๕๕๖ และ พ.ศ. ๒๕๖๔	๑. ความสะอาดของผลงาน ๒. ความสามารถในการวาดภาพเหมือนจริง โดยใช้การสังเกตเทียบเคียงภาพวาดกับของจริง ๓. ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ๔. ความสวยงาม

พัฒนาการหลักสูตรศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ยุคหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ - พ.ศ. ๒๔๙๐

๑. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร

การจัดการศึกษาหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง รัฐบาลได้ประกาศใช้แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. ๒๔๗๕ ในระยะแรกของแผนยังคงใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. ๒๔๖๕ เมื่อปรับปรุงหลักสูตรเรียบร้อยแล้วจึงประกาศใช้หลักสูตรในปี พ.ศ. ๒๔๘๐ การระบุจุดมุ่งหมายในยุคนี้นี้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

หลักสูตรมัธยมต้น พ.ศ. ๒๔๘๐ (กระทรวงธรรมการ, ๒๔๘๐) แบ่งออกเป็น ๒ หลักสูตรคือ หลักสูตรมัธยมพิเศษ ใช้สำหรับนักเรียนประจำบาลต่าง ๆ ที่คัดเลือกเข้ามาเรียนเพิ่มเติมเพื่อบรรจุเป็นครูประจำบาล และหลักสูตรมัธยมต้นสำหรับนักเรียนธรรมดา หลักสูตรฉบับนี้ไม่ได้แยกเป็นหลักสูตรสำหรับนักเรียนหญิงและชาย วิชาที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับศิลปะในหลักสูตรฉบับนี้มี ๒ วิชา คือ วิชาวาดเขียน และการฝีมือ

ความมุ่งหมายของวิชาวาดเขียนทั้ง ๒ หลักสูตรไม่ได้ระบุไว้ในหลักสูตรแต่ได้ระบุลักษณะของเนื้อหาไว้ ๒ ลักษณะ คือให้ฝึกหัดวาดภาพเหมือนจริงและภาพประดิษฐ์ โดยในตอนท้ายรายการสอนได้ระบุหมายเหตุไว้ว่า "...ในชั้นมัธยมตอนต้นนี้ให้หัดระบายสีน้ำไปด้วยในตัว หัดให้รู้จักเส้นเหลี่ยมของการใช้สี แม่สี การผสมสี การสลับสี การใช้สีหนาและสีบาง การดูสีลงบนภาพที่ตัดด้วยเส้นดินสอดำ สามารถแต้มด้วยสีหนักเป็นใบไม้ ดอกไม้ทั้งช่อได้โดยไม่ต้องร่าง..." เมื่อนำเนื้อหามาวิเคราะห์พบว่า หลักสูตรมัธยมต้น พ.ศ. ๒๔๘๐ มีจุดมุ่งหมายที่ซ่อนเร้นอยู่ คือ การฝึกฝนในด้านทักษะ โดยให้ผู้เรียนมีทักษะความชำนาญในการวาดและการใช้สี มีความสามารถวาดภาพเหมือนจริง และภาพประดิษฐ์ได้

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. ๒๔๕๓ (ศธ., ๒๔๕๓) เนื้อหาวิชาที่เกี่ยวข้องกับศิลปะมี ๑ วิชา คือวิชาวาดเขียน จุดมุ่งหมายของวิชาวาดเขียนได้กำหนดไว้ว่า"...๑. เพื่อฝึกหัดความสังเกตและรู้จักแสดงความรู้สึกของตนด้วยรูป ๒. ให้รู้จักความสวยงามจากการใช้สี ๓. ฝึกให้มีนิสัยรักความสวยงามและความละเอียดประณีต ๔. เพื่อให้เกิดความเพลิดเพลิน..." เมื่อนำมาวิเคราะห์พบว่า เน้นผู้เรียนในด้านทักษะและด้านพฤติกรรม(จิตพิสัย) ด้านทักษะ เน้นให้

มีความสามารถในการสังเกตและแสดงออกด้วยการวาดภาพ การใช้สี ด้านพฤติกรรม(จิตพิสัย)
เน้นการสังเกต นิษัยรักความสวยงาม ความประณีต และความเพลิดเพลิน

หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. ๒๕๐๓ (ศธ., ๒๕๑๖) หลักสูตรฉบับนี้
แบ่งออกเป็น ๒ สายคือ สายสามัญและอาชีพ ในหลักสูตรสายสามัญมีหมวดวิชาที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ
๒ หมวดวิชาคือ หมวดวิชาศิลปศึกษา และหมวดวิชาศิลปปฏิบัติ หลักสูตรฉบับนี้ถือได้ว่าเป็นหลักสูตร
แรกที่ได้นำเอาวิชาที่เกี่ยวข้องกับศิลปะมารวมกัน และใช้ชื่อว่า "ศิลปศึกษา"

หมวดวิชาศิลปศึกษาได้กำหนดความมุ่งหมายไว้ว่า "... ๑. เพื่อให้เกิดความ
เข้าใจและนิยมชมชื่นในศิลปะประจำชาติและศิลปะสากล ๒. เพื่อเป็นแนวทางให้มีความคิดริเริ่ม
สร้างสรรค์ และสามารถประกอบศิลปกรรมได้ตามความนึกคิดโดยเสรี ๓. เพื่อส่งเสริมให้รู้จัก
ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์และ เกิดความเพลิดเพลิน ๔. เพื่อสำรวจความถนัดและความสนใจ
ของเด็กในศิลปะแขนงต่าง ๆ จะได้เป็นแนวทางที่จะส่งเสริมให้ศึกษาต่อไปในการยึดเป็นอาชีพอัน
เหมาะสม..."

หมวดวิชาศิลปปฏิบัติได้กำหนดความมุ่งหมายไว้ว่า "...๑. ให้รู้จักคิดริเริ่ม และ
สร้างสรรค์ ๒. ให้รู้จักเครื่องมือ เครื่องใช้ และอุปกรณ์ต่าง ๆ รู้จักวิธีใช้ที่มีประสิทธิภาพ วิธี
แต่ง วิธีเก็บรักษา ตลอดจนวิธีตัดแปลงใช้ให้ได้ผลทางการประหยัดเวลาและแรงงาน ๓. ให้รู้จัก
ออกแบบและประดิษฐ์สิ่งของได้ตามความมุ่งหมายของการศึกษา เศรษฐกิจและวัฒนธรรม ๔. ให้
รู้จักรักษาสุขภาพและความปลอดภัยทั้งในและนอกเวลาปฏิบัติงาน ๕. ให้รู้จักรับผิดชอบในการ
ปฏิบัติงาน ทั้งส่วนตัวและหมู่คณะ ๖. ให้รู้จักนำวิชาศิลปปฏิบัติไปสัมพันธ์กับวิชาอื่น ๆ ๗. เพื่อ
สำรวจความสนใจและความถนัดในศิลปปฏิบัติแขนงต่างๆ สำหรับเป็นแนวทางที่จะศึกษาเพื่อยึดเป็น
อาชีพอันเหมาะสม ๘. ให้รู้จักนำวัสดุซึ่งเป็นทรัพยากรในท้องถิ่น มาประดิษฐ์เป็นสิ่งของเครื่องใช้
ที่มีความงามทางศิลปะและเป็นประโยชน์..."

เมื่อนำจุดมุ่งหมายมาวิเคราะห์พบว่า หลักสูตรฉบับนี้มุ่งเน้นผู้เรียนใน ๓ ด้าน คือ
พุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย ด้านพุทธิพิสัยเน้นให้รู้จักเครื่องมือ และอุปกรณ์ต่างๆ ความรู้ทาง
ด้านศิลปะ ด้านจิตพิสัยเน้นให้มีความรู้สึกชื่นชมงานศิลปะ มีความสุขในการทำงาน ด้านทักษะพิสัย
เน้นความสามารถในการทำงานศิลปะ การใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ชนิดต่าง ๆ

จากการเปรียบเทียบจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ในยุคหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พบว่าการระบุจุดมุ่งหมายได้มีการพัฒนาจากจุดมุ่งหมายในระดับวิชา เป็นจุดมุ่งหมายระดับหมวดวิชา ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ หลักสูตร พ.ศ. ๒๔๘๐ ยังใช้ชื่อวิชาวาดเขียนและไม่ระบุจุดมุ่งหมาย หลักสูตร พ.ศ. ๒๔๘๓ ใช้ชื่อวิชาวาดเขียนและระบุจุดมุ่งหมายระดับวิชาไว้ ๔ ข้อ และหลักสูตร พ.ศ. ๒๕๐๓ ได้ระบุจุดมุ่งหมายระดับหมวดวิชา แต่ไม่ได้ระบุจุดมุ่งหมายระดับวิชา ซึ่งได้ระบุจุดมุ่งหมายระดับหมวดวิชาไว้ ๒ หมวด คือ หมวดวิชาศิลปศึกษาระบุไว้ ๓ ข้อ และหมวดวิชาศิลปปฏิบัติระบุไว้ ๘ ข้อ (ดูรายละเอียดจากตารางที่ ๑๐) ในยุคหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง (พ.ศ. ๒๔๗๕ - ๒๕๒๐) จุดมุ่งหมายได้พัฒนาจากยุคก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองอย่างเห็นได้ชัดเจน กล่าวคือ ได้พัฒนาจากจุดมุ่งหมายในระดับวิชาเป็นระดับหมวดวิชา ที่มุ่งเน้นผู้เรียนใน ๓ ด้าน คือ พุทธิพิสัย เน้นให้มีความรู้ในเรื่องความรู้ทางด้านศิลปะ รู้จักเครื่องมือและอุปกรณ์ชนิดต่าง ๆ ด้านจิตพิสัย เน้นให้มีความรู้สึกรักความงาม ความประณีต ความรู้สึกชื่นชมในงานศิลปะ มีความในการทำงานศิลปะ ด้านทักษะพิสัย เน้นความสามารถในการสังเกต ความสามารถในการทำงานศิลปะ การใช้เครื่องมือและอุปกรณ์

๒. เนื้อหาสาระของหลักสูตร

การจัดเนื้อหาสาระในยุคนี้พบว่าได้พัฒนาจากเดิมมาก กล่าวคือ พัฒนาจากเป็นวิชาที่แยกอย่างโดด ๆ มาเป็นวิชาที่รวบรวมกันเป็นหมวดหมู่ และเนื้อหาสาระของวิชาศิลปะจากที่มีเพียงวิชาวาดเขียนก็ได้แยกแยะออกเป็นหลายวิชา มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

โครงสร้างเนื้อหาสาระของหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๕ - ๒๕๒๐ เมื่อมาวิเคราะห์พบว่า หลักสูตรมัธยมต้น พ.ศ. ๒๔๘๐ และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. ๒๔๘๓ จัดเป็นหลักสูตรแบบสหสัมพันธ์ และจากการวิเคราะห์คำอธิบายรายวิชา พบว่าเนื้อหาวิชาของหลักสูตรยังคงแยกอิสระออกจากกัน แต่ได้พยายามคัดเลือกเนื้อหาให้สัมพันธ์กัน ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงการเรียนรู้ในระดับต้น

สำหรับหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. ๒๕๐๓ จัดเป็นหลักสูตรแบบหมวดวิชา ตามรูปแบบหลักสูตรแบบยึดทักษะเนื้อหาและแขนงวิชา จากการวิเคราะห์คำอธิบายรายวิชา พบว่าได้นำวิชาต่าง ๆ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกันเข้ามาอยู่ในหมวดวิชาเดียวกัน เพื่อให้มีเนื้อหาวิชาที่ประสานสัมพันธ์กัน

หลักสูตรมัธยมต้น พ.ศ. ๒๔๘๐ (กระทรวงธรรมการ, ๒๔๘๐) มีเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกับศิลปะในหลักสูตรนี้ ๒ วิชา คือ วิชาวาดเขียนและวิชาการฝีมือ(ดูรายละเอียดเนื้อหาวิชาวาดเขียนใน หน้า ๐๗๗ - ๐๗๘)

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. ๒๔๕๓ (ศธ., ๒๔๕๓) เนื้อหาวิชาที่เกี่ยวข้องกับศิลปะมี ๑ วิชา คือ วิชาวาดเขียน(ดูรายละเอียดเนื้อหาใน หน้า ๐๗๘)

หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. ๒๕๐๓ (ศธ., ๒๕๐๖) เนื้อหาวิชาในสายสามัญมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ ๒ หมวดวิชา คือ หมวดวิชาศิลปศึกษา และหมวดวิชาศิลปปฏิบัติ สำหรับสายอาชีพมีเพียงหมวดวิชาศิลปศึกษา

เนื้อหาวิชาในหมวดวิชาศิลปศึกษา แบ่งออกเป็น ๒ วิชา คือ วิชาบังคับและวิชาเลือก วิชาบังคับ คือวิชาวาดเขียน วิชาเลือก มี ๖ วิชาในปีหนึ่งให้เลือกรียน ๒ วิชาวิชาเลือกที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับศิลปะ มี ๓ วิชา คือ วิชาการปั้น-แกะสลัก วิชาการแกะแบบพิมพ์และวิชาการตกแต่งบ้าน

เนื้อหาวิชาหมวดวิชาศิลปปฏิบัติแบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะ คือในลักษณะแรกมี ๓ แขนงวิชา ให้เลือกรียนแขนงวิชาใดวิชาหนึ่ง ตลอด ๓ ปี ไม่มีวิชาที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ ลักษณะที่สองให้เลือกรียนแขนงต่าง ๆ ของอุตสาหกรรมศิลป์ ๑ หรือ ๒ แขนงวิชา มีทั้งหมด ๑๘ แขนงวิชา วิชาที่เกี่ยวข้องกับศิลปหัตถกรรมมี ๕ แขนงวิชา คือ ๑.งานไม้ ๒.งานไม้แผ่น ๓.เครื่องปั้นดินเผา ๔.งานโลหะ ๕.งานดอกไม้-ใบตอง ๖.งานถักทอ ๗.งานหวาย ๘.เครื่องกระดาษ ๘.เครื่องรัก

รายละเอียดของเนื้อหาวิชาไม้ได้ระบุไว้ในหลักสูตร

จากการเปรียบเทียบเนื้อหา พบว่า หลักสูตร พ.ศ. ๒๔๘๐ ได้แบ่งเนื้อหาวิชาวาดเขียนออกเป็น ๒ ส่วน คือ ภาพของจริงและภาพประดิษฐ์ และหลักสูตร พ.ศ. ๒๔๕๓ ระบุเนื้อหาวิชาไว้อย่างกว้าง ๆ และหลักสูตร พ.ศ. ๒๕๐๓ ไม่ได้ระบุรายละเอียดเนื้อหาวิชา(ดูรายละเอียดในตารางที่ ๑๑)

อัตราเวลาเรียน

อัตราเวลาเรียนหลักสูตรศิลปศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. ๒๔๗๕ - ๒๕๒๐ เมื่อนำมาเปรียบเทียบพบว่า หลักสูตร พ.ศ. ๒๔๘๐ และ ๒๔๕๓ มีอัตราส่วนการเรียนเท่ากัน คือ ร้อยละ ๓.๓๓ และหลักสูตร พ.ศ. ๒๕๐๓ มีอัตราเวลาเรียนวิชาศิลปศึกษา ร้อยละ ๑๐.๐๐ หรือ ๒๐.๐๐ สาเหตุที่มีอัตราเวลาเรียนมากเพราะหลักสูตร พ.ศ. ๒๕๐๓ ได้เปิดให้มีวิชาเลือก (ดูรายละเอียดในตารางที่ ๑๒)

๓. กระบวนการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนในยุคหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองได้มีการพัฒนาขึ้น มากซึ่งเห็นได้ชัดเจนคือ ยุคก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ครูเป็นผู้คิดวางแผนการสอนโดยไม่มีหลักการที่ชัดเจน แต่ในยุคนี้กระทรวงศึกษาธิการได้จัดทำประมวลการสอนสำหรับครูยึดเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งสาระที่กำหนดไว้ในประมวลการสอนมีประเด็นหลัก ๆ คือ เวลา แนวบทเรียน หลักดำเนินการหลักการปฏิบัติและเครื่องมือที่ใช้ในการวาดเขียน

จากการวิเคราะห์เอกสารในช่วง พ.ศ. ๒๔๗๕ - ๒๕๒๐ พบว่า การเรียนการสอนช่วงระยะนี้ได้แบ่งวิธีการถ่ายทอดความรู้ออกเป็น ๒ แบบ คือ แบบแรก เป็นวิธีการถ่ายทอดความรู้โดยอาศัยตัวครูเป็นหลัก และแบบที่ ๒ วิธีการถ่ายทอดความรู้โดยใช้กิจกรรมทางศิลปะที่คำนึงถึงวัยของผู้เรียน โดยครูทำหน้าที่เป็นผู้แนะนำ

วิธีการถ่ายทอดความรู้โดยอาศัยตัวครูเป็นหลัก ถือได้ว่าเป็นวิธีการที่เข้ามาตั้งแต่แรกเริ่มมีการจัดการเรียนการสอนศิลปะขึ้นในระบบโรงเรียน โดยครูทำหน้าที่สอนเนื้อหาด้วยวิธีการสอนแบบสาธิต ด้วยการปฏิบัติให้นักเรียนดู แล้วจึงให้นักเรียนทำตาม การแบ่งเนื้อหาในการสอนแบ่งโดยการสอนเนื้อหาที่ง่าย ๆ ในชั้นเรียนต้น ๆ แล้วค่อย ๆ เพิ่มความยากขึ้นในชั้นเรียนที่สูงขึ้น ดังจะเห็นได้จากประมวลการสอนของหลักสูตรแต่ละฉบับ

วิธีการถ่ายทอดความรู้โดยใช้กิจกรรมทางศิลปะที่คำนึงถึงวัยของผู้เรียน วิธีการสอนแบบนี้เริ่มมีการแนะนำให้ครูผู้สอนนำไปใช้ในหลักสูตร พ.ศ. ๒๔๘๐ แต่ยังไม่เน้นมากนัก ดังความที่ว่า (กรมสามัญศึกษา, ๒๔๕๐) "...การแนะนำอยู่ตลอดระยะเวลา ความละเอียดถี่ถ้วนจะไม่เกิดขึ้น ... การสอนจะไม่บังเกิดผล และครูจะไม่ทำให้เด็กรักการวาดเขียนถ้าบังคับ... ครูจะต้องแนะนำให้เห็นและจำลองพอเป็นเลา ๆ ... ควรส่งเสริมให้นักเรียนแสดงความคิดของตนออกมาเป็นรูป" และในหลักสูตร พ.ศ. ๒๔๕๓ ได้ระบุไว้ว่า ควรแบ่งความยากง่ายให้เหมาะสมแก่ชั้น

เพศ วัย เวลาสอน ความสนใจของนักเรียน และสภาพของท้องถิ่น

วิธีการสอนแบบการถ่ายทอดความรู้ โดยใช้กิจกรรมทางศิลปะที่คำนึงถึงวัยของผู้เรียนมีใช้มากขึ้นในหลักสูตร พ.ศ. ๒๕๐๓ เพราะในหลักสูตรนี้ได้เริ่มตระหนักว่า วิชาศิลปะศึกษาเป็นวิชาหนึ่งที่มีคุณค่าสำคัญทัดเทียมกับวิชาอื่นๆ เพราะว่าการเรียนการสอนศิลปะนั้น มีได้มุ่งหมายให้เด็กมีแต่ทักษะอย่างเดียว หากแต่มุ่งสร้างประสบการณ์ ความรู้ การรู้คุณค่า การตัดสินใจ การแก้ปัญหา การทำงานร่วมกัน และความคิดริเริ่ม ฯลฯ ด้วยเหตุนี้ จึงมีการนำเอาการจัดกิจกรรมทางศิลปะเข้ามาใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อต้องการให้เด็กได้มีโอกาสสำรวจ (Explore) รวบรวม (Collect) และทดลอง (Experiment) โดยการใช้จินตนาการ (Idea) ความรู้ (Knowledge) และจินตนาการ (Imagination) ในการทำกิจกรรมทางศิลปะ

กิจกรรมทางศิลปะที่นำมาเสนอในช่วงหลักสูตร พ.ศ. ๒๕๐๓ มีดังนี้ (ศธ., ๒๕๑๓) การปะติด (Collage) การประดับ (Mosaic) ภาพแขวนและภาพตั้ง (Mobile & Stable) งานสร้างประดิษฐ์ (Construction) การจัดตกแต่ง (Home Decoration) การวาดภาพ (Drawing) การเขียนภาพ (Painting) การปั้น-แกะสลัก (Sculpture) การพิมพ์ภาพ (Print Making)

สภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาวาดเขียนก่อนหลักสูตร พ.ศ. ๒๕๐๓ ได้มีบรรดาไว้ในตารางสอน แต่ไม่มีหลักฐานปรากฏชัดเจนว่า ได้มีการสอนในโรงเรียนอย่างเป็นทางการลักษณะมีเพียงการสอนพิเศษสำหรับนักเรียนที่สนใจ แม้ว่าจะมีการกำหนดไว้ในตารางสอน และมีคะแนนสำหรับนักเรียน แต่ความเอาใจใส่ของครูและนักเรียนในวิชานี้มีไม่มากนัก เพราะไม่ได้คำนึงถึงความมุ่งหมายของวิชานี้ว่ามีประโยชน์ต่อการศึกษา การสอนจึงเป็นการสอนที่เรียกว่าเมื่อกำหนดให้เรียนก็ทำไป ซึ่งบางโรงเรียนก็ไม่มีสอน ที่มีความสนใจก็สอนตามความมุ่งหมายของครูหรือครูใหญ่

สภาพการสอนของครูมีลักษณะดังนี้ เมื่อให้เขียนรูปหุ่น ครูก็เอาถ้วยแก้วน้ำมาตั้งให้นักเรียนเขียน นักเรียนก็นั่งเขียน แต่ครูไม่บอกว่าเส้นโค้งเขียนอย่างไร เส้นตรงเขียนอย่างไร ไม่ค่อยมีคำแนะนำ สำหรับครูบางรายที่มีความสนใจก็จะสอนโดยวิธีสาธิตให้ดู และคอยให้คำแนะนำแบบตัวต่อตัว แต่เนื้อหาที่สอนจะไม่ตรงกับหลักสูตร กล่าวคือครูสอนวิชาวาดเขียนจะสอนทั้งปั้นและแกะสลักด้วย

จากสภาพที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น สรุปได้ว่า สภาพการสอนวิชาศิลปะศึกษา ก่อน พ.ศ. ๒๕๐๓ นั้นขึ้นอยู่กับครูผู้สอนและผู้บริหารสถานศึกษาเป็นหลักว่า จะให้ความสนใจต่อวิชาวาดเขียนมากน้อยเพียงใด หากให้ความสนใจมากก็ได้รับการสนับสนุนเต็มที่ และหากไม่ได้รับความ

สนใจก็ไม่มี การสนับสนุนเท่าที่ควร

สภาพการสอนวิชาศิลปศึกษาตามหลักสูตร พ.ศ. ๒๕๐๓ การจัดการเรียนการสอนในระยะแรกค่อนข้างมีปัญหาเนื่องจากหลักสูตรไม่ได้ระบุคำอธิบายของวิชาไว้ ต่อมาจึงมีการจัดทำคู่มือครูประกอบมัธยมศึกษาตอนต้น วิชาศิลปศึกษา และศิลปปฏิบัติ และได้มีประมวลการสอนวิชาศิลปศึกษาและศิลปปฏิบัติขึ้น รวมทั้งได้มีการอบรมครูศิลปศึกษา เพื่อให้ทราบถึงความสำคัญของวิชาศิลปศึกษา ทาให้วิชาศิลปศึกษามีการสอนที่เป็นระบบมากขึ้น

ในการสอนวิชาการวาดเขียนตามหลักสูตร พ.ศ. ๒๕๐๓ นี้ แม้ว่าในหลักสูตรไม่ได้ระบุให้สอนความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับศิลปะ แต่ในทางปฏิบัติได้มีการแนะนำการสอนเพื่อจะได้เป็นแนวทางในการศึกษา ทาความรู้ต่อไป เนื้อหาที่สอนคือประวัติศาสตร์ของศิลปะไทย ซึ่งอาจารย์จิตร บัวบุศย์(ศธ., ๒๕๐๖)ได้เสนอวิธีการสอนประวัติศาสตร์ศิลปะไว้ ๒ แบบคือ การสอนแบบบอกเล่า (Information Method) ซึ่งเป็นการสอนเรื่องราวและการสอนแบบเปรียบเทียบ (Comparative Method) ซึ่งเป็นการสอนเปรียบเทียบให้เห็นอย่างชัดเจน

นอกจากนั้นได้มีการเสนอแนะให้โรงเรียนจัดให้มีห้องศิลปะ เพื่อเป็นการจัดสภาพแวดล้อมในการเรียนการสอน ซึ่งได้ระบุที่ตั้งของห้องศิลปะไว้ว่า ควรให้อยู่มุมหรือปีกใดปีกหนึ่งของอาคารเรียน และได้แบ่งห้องศิลปะออกเป็น ๔ ระดับ คือ (ศธ., ๒๕๐๖)

๑. ขนาดจิ๋ว	๕ x ๘ ม.	๑ ห้องเรียน
๒. ขนาดเล็ก	๑๘ x ๘ ม.	๒ ห้องเรียน
๓. ขนาดกลาง	๒๗ x ๘ ม.	๓ ห้องเรียน
๔. ขนาดใหญ่	๓๖ x ๘ ม.	๔ ห้องเรียน

พร้อมทั้งได้เสนอแนะการจัดห้องไว้ว่า ควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้ ๑. สี ๒. แสง ๓. เสียง อีกทั้งได้เสนอแนะการแบ่งเนื้อที่ของห้องศิลปะไว้ว่าควรจัดเป็น ๘ ส่วน คือ ๑) บริเวณการเก็บ-จ่าย และเศษวัสดุ ๒) บริเวณแสดงนิทรรศการ และการสาธิต ๓) บริเวณวาดเขียน และลงสี ๔) บริเวณการปั้นและแกะแบบพิมพ์ ๕) บริเวณการตกแต่ง ๖) บริเวณงานสำเร็จรูป ๗) บริเวณอ่านค้นคว้าสำหรับครู และ ๘) บริเวณว่าง

อย่างไรก็ตามเมื่อติดตามการปฏิบัติพบว่า ห้องศิลปะจะมีเฉพาะในโรงเรียนที่มีอาคารพร้อมเท่านั้น

นวัตกรรมที่นำมาใช้ในช่วงระยะเวลาี้ พบว่า หลักสูตร พ.ศ. ๒๕๘๐ ไม่มีวิธีการสอนแบบใหม่ๆ แต่ในหลักสูตร พ.ศ. ๒๕๕๓ ได้มีการเสนอแนะให้นักเรียนไปทัศนศึกษานอกห้อง

เรียนเพื่อเป็นการฝึกสังเกตภาพ และให้มีการรวบรวมรูปภาพสวยงามต่าง ๆ ไว้ในสมุด เพื่อเป็นการเพิ่มรสนิยมทางศิลปะ รวมทั้งได้มีการเสนอแนะให้ครูจัดการเรียนการสอนโดยคำนึงถึงวัยของนักเรียน

ในหลักสูตร พ.ศ. ๒๕๐๓ ได้เห็นความสำคัญของวิชาศิลปะศึกษา จึงได้มีการนำเสนอให้มีการจัดสภาพแวดล้อมในการเรียนศิลปะให้ดีขึ้น โดยการแนะนำให้โรงเรียนมีห้องศิลปะ สำหรับวิธีการสอนในหลักสูตรนี้ทั้งการบรรยาย การสาธิต และการลงมือปฏิบัติ

สื่อการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษาตามที่ระบุไว้ในแต่ละหลักสูตรได้กำหนดอุปกรณ์วิชาวาดเขียนสำหรับนักเรียนไว้ดังนี้

หลักสูตร พ.ศ. ๒๔๘๐ ๑) สมุดวาดเขียนขนาดเล็ก ๒) ดินสอดำ BB และ HB ๓) สีน้ำกับพู่กัน ๔) วงเวียน ๕) ไม้บรรทัด ๖) ไม้ฉากมุม ๔๕ และ ๖๐ และ ๗) ยางลบอย่างดี

หลักสูตร พ.ศ. ๒๔๕๓ ๑) สมุดวาดเขียน ๒) สีแท่ง สีฝุ่น สีชอล์กการ์ด สีน้ำ (ใช้เพียงแม่สี ๓ สี, ถ้าเป็นสีฝุ่นหรือสีชอล์กการ์ดใช้สีขาวด้วย) ๓) ที่ผสมสี ที่ใส่สีน้ำ ๔) ยางลบ ดินสออ่อน ไม้บรรทัด วงเวียน ฉาก ๕) พู่กัน เบอร์ ๔ หรือ ๕ และ ๘ หรือ ๑๐

หลักสูตร พ.ศ. ๒๕๐๓ ได้ระบุอุปกรณ์ไว้ค่อนข้างจะกว้างขวางตามลักษณะของเนื้อหาที่เรียน เช่น วัสดุสำหรับเขียนภาพ มีดินสอดำ ดินสอสี ถ่านชาโคล สีชอล์ก สีน้ำ สีโปสเตอร์ สีฝุ่น ปากกา วัสดุอุปกรณ์สำหรับการปั้น-แกะสลัก และวัสดุอุปกรณ์สำหรับการพิมพ์ภาพ นอกจากนี้สื่อสำหรับการเรียนของนักเรียนแล้ว ในหลักสูตร พ.ศ. ๒๕๐๓ ได้แนะนำหนังสือสำหรับการค้นคว้า เพื่อใช้ประกอบการสอนสำหรับครูไว้ด้วย

จากการวิเคราะห์เอกสารที่กระทรวงศึกษาธิการได้จัดทำไว้เป็นแนวทาง ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษาในยุคนี้ พบว่า มีความแตกต่างกันมาก กล่าวคือ ในหลักสูตร พ.ศ. ๒๔๘๐ ไม่ได้ระบุจุดมุ่งหมายในการจัดการเรียนการสอนแต่ได้เสนอแนะแนวทางแก่ครูผู้สอน ให้เด็กสามารถวาดภาพวัตถุที่เห็นได้ถูกต้อง ตามแนวการจัดการเรียนการสอนยุคก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง (กรมวิสามัญศึกษา, ๒๔๘๐) ในหลักสูตร พ.ศ. ๒๔๕๓ ได้ระบุไว้ว่าให้ยึดถือจุดมุ่งหมายเป็นหลักในการสอน และหลักสูตรนี้มีได้มุ่งหวังให้นักเรียนเป็นศิลปินเพียงแต่ต้องการให้ฝึกฝนให้นักเรียนซาบซึ้งในรสของศิลปะเท่านั้น และเน้นให้ส่งเสริมเฉพาะรายบุคคลที่มีความสามารถอยู่แล้ว หลักสูตร พ.ศ. ๒๕๐๓ ได้แบ่งเนื้อหาวิชาออกเป็นวิชาบังคับและวิชาเลือก วิชา

บังคับมุ่งให้ผู้เรียนรู้จักรูปแบบศิลปะแบบต่าง ๆ ทั้งของไทยและต่างประเทศ โดยปล่อยให้เด็กเรียน
ได้แสดงออกอย่างเสรี และกระบวนการนำหลักสูตรไปใช้ในยุคนี้ที่เห็นได้ชัดเจน คือ ส่วนกลาง
ได้กำหนดแนวทางการนำหลักสูตรไปใช้โดยยึดถือในการจัดการเรียนการสอน หลักสูตร พ.ศ.
๒๕๕๓ และ พ.ศ. ๒๕๐๓ ได้มีความพยายามจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดของปรัชญาพัฒนาการ
นิยมซึ่งได้มีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษานานาชาติ

๔. การประเมินผล

การประเมินผลวิชาวาดเขียนตามที่ระบุไว้ในหลักสูตรตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๕ - ๒๕๖๐
มีดังต่อไปนี้

หลักสูตรมัธยมต้น พ.ศ. ๒๕๕๐ (กระทรวงธรรมการ, ๒๕๕๐) ไม่ได้กำหนด
จุดมุ่งหมายไว้ในหลักสูตร จากวิเคราะห์เนื้อหาในประมวลการสอนสรุปได้ว่า หลักสูตรนี้มุ่งเน้นให้
นักเรียนมีความสามารถด้านทักษะการวาดและการรำซึ่ว วาดภาพเหมือนจริง และวาดภาพประดิษฐ์
ซึ่งประมวลการสอนได้กำหนดแนวทางการสอนและการประเมินไว้ว่าด้านทักษะควรสอนให้นักเรียน
รู้จักดู และมีความสามารถจำลองแบบวัตถุที่เห็นได้ถูกต้อง รวมทั้งอบรมให้นักเรียนรักความสวย
งาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย และความสะอาด

ระเบียบการของกระทรวงธรรมการ เรื่องการสอบความรู้ตามหลักสูตรสามัญศึกษา
ชั้นประถมศึกษา มัธยมต้น และมัธยมปลาย พ.ศ. ๒๕๕๐ (กระทรวงธรรมการ, ๒๕๕๐) ได้กำหนด
แนวทางการสอบวิชาวาดเขียนในช่วงปลายปีการศึกษาไว้ว่าให้สอบวาดภาพของจริง ภาพความจำ
และภาพประดิษฐ์ โดยแต่ละภาพมีคะแนนเต็ม ๑๐ คะแนน

จากการวิเคราะห์เอกสารในช่วงหลักสูตรนี้สรุปได้ว่า การประเมินผลวิชาวาด
เขียนมี ๒ ด้าน คือ ด้านทักษะพิสัย เกณฑ์ที่ใช้ประเมินคือ การวาดภาพเหมือนจริง และการวาด
ภาพประดิษฐ์ การวาดเส้นด้วยดินสอ ภู่กัน และการรำซึ่ว ด้านพฤติกรรม เกณฑ์ที่ใช้ประเมินคือ
ความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความสะอาด การแสดงนิสัยรักความสวยงาม

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. ๒๕๕๓ (ศธ., ๒๕๕๓) ได้กำหนดจุดมุ่งหมาย
ไว้ว่า " ...๑. เพื่อฝึกหัดความสังเกตและรู้จักแสดงความคิดเห็นของตนด้วยรูป ๒. ให้รู้จักความ
สวยงามจากการรำซึ่ว ๓. ฝึกหัดนิสัยรักความสวยงามและความละเอียดประณีต ๔. เพื่อให้เกิด

ความเพลิดเพลิน..." การกำหนดจุดมุ่งหมายในหลักสูตรนี้เป็นการกำหนดลักษณะรวมของผู้เรียน
เมื่อนำมาวิเคราะห์พบว่า เน้นผู้เรียนในด้านทักษะและด้านพฤติกรรม(จิตพิสัย)

ในประมวลการสอนได้ระบุแนวทางการสอนและการประเมินไว้ว่า ให้นำได้มุ่งหวัง
ให้นักเรียนเป็นศิลปิน เพียงแต่ต้องการให้มีความซาบซึ้งศิลปะในเบื้องต้นและถ้าหากมีนักเรียนที่
มีความสามารถก็ควรส่งเสริม และได้เสนอแนะว่า ควรให้มีเสรีในด้านจิตใจ ความนึกคิดของ
เด็กและให้เป็นไปอย่างกว้างขวาง

สำหรับเกณฑ์การสอบวิชาวาดเขียนยังคงใช้ระเบียบของกระทรวงธรรมการ
พ.ศ. ๒๔๘๐ คือ การประเมินผลในการสอบปลายปีโดยให้เขียนภาพของจริง ภาพความจำ
และภาพประดิษฐ์ โดยแต่ละภาพมีคะแนน ๑๐ คะแนน

จากการวิเคราะห์เอกสารในช่วงนี้สรุปได้ว่า การประเมินผลวิชาวาดเขียนโดย
ให้พิจารณาความแตกต่างระหว่างบุคคลใน ๓ ด้าน คือ ด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย

ด้านพุทธิพิสัย เกณฑ์ที่ใช้ประเมิน คือ ความสามารถในการวาดและการใช้สี

ด้านทักษะพิสัย เกณฑ์ที่ใช้ประเมิน คือ การวาดภาพเหมือนจริง วาดภาพประดิษฐ์
การวาดเส้นดินสอ ไม้กัน และการใช้สี

ด้านจิตพิสัย เกณฑ์ที่ใช้ประเมิน คือ การสังเกต ความเป็นระเบียบเรียบร้อย
การรักษาความสะอาด และความรักในงาน

หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. ๒๕๐๓

การประเมินผลตามหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. ๒๕๐๓ ได้แบ่งออก
เป็น ๒ ส่วน คือ ภาคความรู้ และภาคปฏิบัติ สำหรับภาคความรู้(พุทธิพิสัย) เครื่องมือที่ใช้วัด คือ
แบบทดสอบแบบต่าง ๆ ส่วนภาคปฏิบัติเกณฑ์ที่ใช้ในการตัดสินผลงานนั้นไม่ได้ระบุไว้ว่าให้ใช้เกณฑ์
ใดบ้างในการพิจารณา แต่จากการวิเคราะห์เนื้อหาที่ใช้ในการสอนสรุปได้ว่า เกณฑ์ที่ใช้พิจารณา
ผลงานในช่วงนี้ขึ้นอยู่กับงานแต่ละชิ้นว่าผู้สอนต้องการประเมินผลผู้เรียนในส่วนใดบ้าง เกณฑ์ที่ใช้
จากการวิเคราะห์มีดังนี้

ด้านพุทธิพิสัย เกณฑ์ที่ใช้ประเมิน คือ ความรู้ ความจำ การนำไปใช้

ด้านจิตพิสัย เกณฑ์ที่ใช้ประเมิน คือ การแสดงออกในด้านต่างๆ เช่น ความชื่นชม
ความสุขในการทำงานศิลปะ

ด้านทักษะพิสัย เกณฑ์ที่ใช้ประเมิน คือ ความสามารถในการใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ และวัสดุชนิดต่าง ๆ ความสามารถในการวาด

จากการวิเคราะห์พบว่า การประเมินผลยุคหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง (พ.ศ. ๒๔๗๕ - ๒๕๒๐) (ดูรายละเอียดในตารางที่ ๑๓) มีวิธีการประเมินสองแบบ คือ แบบแรกเป็นการประเมินโดยใช้ผลงานเพียงอย่างเดียว มีหลักสูตร ฉบับ พ.ศ. ๒๔๘๐ และหลักสูตร ฉบับ พ.ศ. ๒๔๕๓ และแบบที่สองเป็นการประเมินโดยแยกการประเมินออกเป็นภาคความรู้และภาคปฏิบัติ คือ หลักสูตร ฉบับ พ.ศ. ๒๕๐๓ การประเมินผลในระยะนี้เน้นการประเมิน ๓ ด้าน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ซึ่งเกณฑ์การประเมินในแต่ละด้านดังนี้

ด้านพุทธิพิสัย เกณฑ์ที่ใช้ประเมิน คือ ความรู้ ความจำ และการนำไปใช้

ด้านจิตพิสัย เกณฑ์ที่ใช้ประเมิน คือ การแสดงออกในด้านต่าง ๆ เช่น ความช่างสังเกต ความชื่นชม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความสุขในการทำงาน

ด้านทักษะพิสัย เกณฑ์ที่ใช้ประเมิน คือ การวาดภาพเหมือนจริง ภาพประดิษฐ์ วาดเส้นดินสอ ภู่กัน และการใช้สี การใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ วัสดุชนิดต่าง ๆ

นอกจากนี้วิธีการตัดสินผลการประเมินในยุคนี้ หลักสูตร ฉบับ พ.ศ. ๒๔๘๐ และฉบับ พ.ศ. ๒๔๕๓ ใช้ผลรวมของคะแนนทุกวิชาเป็นการตัดสินผลการเรียนในภาคสุดท้ายของปีการศึกษา ด้วยวิธีการสอบไล่โดยไม่มีคะแนนเก็บระหว่างภาคเรียน การตัดสินผลการเรียน ได้-ตก เพื่อเลื่อนชั้นเรียน ส่วนหลักสูตร พ.ศ. ๒๕๐๓ ใช้ผลรวมของคะแนนทุกวิชาเช่นเดิม แต่ได้แบ่งคะแนนเป็น ๒ ส่วน คือ ส่วนแรกเป็นคะแนนเก็บในระหว่างภาคเรียน และส่วนที่สองเป็นคะแนนสอบปลายปี การตัดสินผลการเรียนใช้วิธีเช่นเดียวเดิม

ตารางที่ ๑๐ เปรียบเทียบจุดมุ่งหมายวิชาศิลปะศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. ๒๔๘๔-๒๔๒๐

วิชา หรือ หมวดวิชา	จุดมุ่งหมายของหลักสูตร		
	พ.ศ. ๒๔๘๐	พ.ศ. ๒๔๕๓	พ.ศ. ๒๕๐๓
วาดเขียน	ไม่มีระบุ	<ol style="list-style-type: none"> ๑. เพื่อฝึกหัดความสังเกตและรู้จักแสดงความรู้สึกของตนด้วยรูป ๒. ให้รู้จักความสวยงามจากการใช้สี ๓. ฝึกให้มีนิสัยรักความสวยงาม ๔. เพื่อให้เกิดความเพลิดเพลิน 	-
ศิลปะศึกษา	-	-	<ol style="list-style-type: none"> ๑. เพื่อให้เกิดความเข้าใจและนิยมชมชื่นในศิลปะประจำชาติ และศิลปะสากล ๒. เพื่อเป็นแนวทางให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และสามารถประกอบศิลปกรรมได้ตามความนึกคิดโดยเสรี ๓. เพื่อส่งเสริมให้รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์และเกิดความเพลิดเพลิน

ตารางที่ ๑๐ (ต่อ)

วิชา หรือ หมวดวิชา	จุดมุ่งหมายของหลักสูตร		
	พ.ศ. ๒๔๘๐	พ.ศ. ๒๔๙๓	พ.ศ. ๒๕๐๓
ศิลปปฏิบัติ	-	-	<p>๑. ให้รู้จักคิดริเริ่ม และสร้างสรรค์</p> <p>๒. ให้รู้จักเครื่องมือ เครื่องใช้ และอุปกรณ์ต่าง ๆ รู้จักวิธีใช้ที่มีประสิทธิภาพ วิธีแต่ง วิธีเก็บรักษา ตลอดจนวิธีดัดแปลงใช้ให้ได้ผลทางการประหยัดเวลาและแรงงาน</p> <p>๓. ให้รู้จักออกแบบและประดิษฐ์สิ่งของได้ตามความมุ่งหมายของการศึกษา เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม</p> <p>๔. ให้รู้จักรักษาสุขภาพและความปลอดภัย ทั้งในและนอกเวลาปฏิบัติงาน</p> <p>๕. ให้รู้จักรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน ทั้งส่วนตัวและหมู่คณะ</p> <p>๖. ให้รู้จักนำวิชาศิลปปฏิบัติไปสัมพันธ์กับวิชาอื่น ๆ</p> <p>๗. เพื่อสำรวจความสนใจและความถนัดในศิลปปฏิบัติแขนงต่าง ๆ สำหรับเป็นแนวทางที่จะศึกษาต่อเพื่อยึดเป็นอาชีพอันเหมาะสม</p>

ตารางที่ ๑๐ (ต่อ)

วิชา หรือ หมวดวิชา	จุดมุ่งหมายของหลักสูตร		
	พ.ศ. ๒๕๕๐	พ.ศ. ๒๕๕๓	พ.ศ. ๒๕๐๓
			๘. ำให้รู้จักงานวัสดุซึ่งเป็นทรัพยากร านท้องถิ่นมาประดิษฐ์เป็นสิ่งของ เครื่องใช้ที่มีความงามทางศิลปะ และเป็นประโยชน์

ตารางที่ ๑๑ เปรียบเทียบเนื้อหาวิชาศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. ๒๔๙๕ - ๒๕๒๐

หลักสูตร	พ.ศ. ๒๔๘๐	พ.ศ. ๒๔๙๓	พ.ศ. ๒๕๐๓
ลักษณะของ เนื้อหาวิชา	<p>วิชาวาดเขียน ระบุ เนื้อหากว้าง ๆ ไว้ หลักสูตรโดยแยกเนื้อหา ออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ ภาพของจริง และภาพ ประดิษฐ์</p>	<p>วิชาวาดเขียน ระบุ เนื้อหาไว้อย่างกว้าง ๆ โดยไม่แยกลักษณะของ เนื้อหา</p>	<p>แบ่งออกเป็นหมวดวิชาที่มีเนื้อ ที่เกี่ยวกับศิลปศึกษา ๒ หมวด คือ หมวดศิลปศึกษาแบ่งออกเป็น วิชาบังคับ และวิชาเลือก วิชาบังคับ คือ วิชาวาดเขียน วิชาเลือกที่เกี่ยวกับศิลปศึกษา ด้านทัศนศิลป์มี ๓ วิชา คือ การปั้น-แกะสลัก การแกะแบบพิมพ์ การตกแต่งบ้าน หมวดศิลปปฏิบัติ มีวิชาที่เกี่ยวข้อง กับศิลปะ มี ๕ แขนงวิชา งานไม้ งานไม้ไฟ เครื่องปั้น ดินเผา งานโลหะ งานดอกไม้ -ใบตอง งานถักทอ งานหวาย เครื่องกระดาษ เครื่องรัก</p>

ตารางที่ ๑๒ เปรียบเทียบอัตราเวลาเรียนศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. ๒๕๓๔-๒๕๒๐

หลักสูตร	อัตราเวลาเรียนวิชาศิลปศึกษา ชั่วโมง/สัปดาห์		
	ปีที่ ๑	ปีที่ ๒	ปีที่ ๓
พ.ศ. ๒๕๕๐ ธรรมดา	๑ (๓.๓๓)	๑ (๓.๓๓)	๑ (๓.๓๓)
พ.ศ. ๒๕๕๓	๑ (๓.๓๓)	๑ (๓.๓๓)	๑ (๓.๓๓)
พ.ศ. ๒๕๐๓	๓ หรือ ๖ (๑๐.๐๐) (๒๐.๐๐)	๓ หรือ ๖ (๑๐.๐๐) (๒๐.๐๐)	๓ หรือ ๖ (๑๐.๐๐) (๒๐.๐๐)

ตารางที่ ๑๓ เปรียบเทียบเกณฑ์การประเมินผลวิชาศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

พ.ศ. ๒๕๓๕-๒๕๒๐

หลักสูตร	เกณฑ์การประเมินผล
พ.ศ. ๒๕๔๐	๑. การวาดภาพเหมือนของจริง และการวาดภาพประติมากรรม ๒. การวาดและการใช้สี ๓. ความสวยงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย และความสะอาด
พ.ศ. ๒๕๕๓	๑. การวาดภาพเหมือนของจริง และการวาดภาพประติมากรรม ๒. การวาดและการใช้สี ๓. ความสวยงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย และความสะอาด ๔. การแสดงออก และความแตกต่างระหว่างบุคคล
พ.ศ. ๒๕๐๓	แบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ ภาคความรู้ และภาคปฏิบัติ ภาคความรู้ ใช้แบบทดสอบชนิดต่าง ๆ ภาคปฏิบัติ ใช้เกณฑ์ในการพิจารณา ดังนี้ ๑. องค์ประกอบของการจัดภาพ ๒. การใช้สีตามทฤษฎีสี ๓. การแสดงออกในทางจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ ๔. เทคนิคการใช้วัสดุต่าง ๆ ที่นำมาเขียนภาพ เช่น สีน้ำ ดินสอสี ดินสอดำ ถ่านชาโคล สีโปสเตอร์ ๕. ความแตกต่างระหว่างบุคคล

พัฒนาการหลักสูตรศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ยุคการปฏิรูปการศึกษา (พ.ศ. ๒๔๒๑ - ๒๔๓๕)

นับตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงริเริ่มวางรากฐานการศึกษาของไทยแบบใหม่ตามแนวตะวันตก โดยได้ปฏิรูปการศึกษาจากการเรียนการสอนในวัด ในวัง และในครัวเรือนมาเป็นการศึกษาในโรงเรียน นับแต่นั้นมาความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ และความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วของศิลปวิทยาการสมัยใหม่ทำให้การศึกษาของไทยไม่เหมาะสมกับกาลเวลา แม้ว่าจะมีความพยายามเปลี่ยนแปลงปรับปรุงอยู่ตลอดเวลา แต่ความพยายามในการเปลี่ยนแปลงนั้น ยังไม่สามารถสนองตอบต่อปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในวงการศึกษาคิด จึงจำเป็นต้องปฏิรูปการศึกษาใหม่หมดทั้งระบบ

ด้วยเหตุนี้ในปี ๒๔๑๗ รัฐบาลในยุคนั้นจึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อการศึกษา โดยมีหน้าที่พิจารณาเสนอแนวทางการวางพื้นฐานเพื่อการศึกษาทั้งในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียน และลักษณะอื่น ๆ ให้เหมาะสมกับกาลสมัย ผลจากการศึกษาค้นคว้าครั้งนั้นได้มีการประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๔๒๐ และได้จัดระบบการเรียนในโรงเรียนเสียใหม่ โดยให้จัดการศึกษาระดับประถมศึกษา ๖ ปี มัธยมศึกษา ๖ ปี แบ่งเป็นมัธยมศึกษาตอนต้น ๓ ปี และมัธยมศึกษาตอนปลาย ๓ ปี

หลังจากได้มีการวางพื้นฐานเพื่อการศึกษา หลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนต้นได้มีการประกาศใช้ ๒ ฉบับคือ หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. ๒๔๒๑ และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. ๒๔๒๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๔๓๓) ซึ่งมีรายละเอียดในการวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

๑. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร

การระบุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรในยุคนี้นี้ ได้รับการพัฒนามากขึ้นตามลักษณะการจัดวางโครงสร้างหลักสูตร ซึ่งมีรายละเอียดแต่ละหลักสูตรดังนี้

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. ๒๔๒๑ (ศธ., ๒๔๒๐) ได้แบ่งโครงสร้างของหลักสูตรใหม่ มีลักษณะแตกต่างไปจากหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. ๒๔๐๓ โดยได้แบ่งโครงสร้างหลักสูตรในลักษณะหลักสูตรแบบแกนกลางมี ๕ กลุ่มวิชา ได้แก่ กลุ่มภาษา กลุ่มวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ กลุ่มสังคมศึกษา กลุ่มพัฒนาบุคลิกภาพ และกลุ่มการงานและอาชีพ ทั้ง ๕ กลุ่มวิชานี้มีวิชาบังคับและวิชาเลือก สำหรับวิชาศิลปศึกษาถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มพัฒนาบุคลิกภาพ

จุดมุ่งหมายของวิชาที่เกี่ยวข้องกับศิลปศึกษาในหลักสูตรนี้ แบ่งออกเป็น ๒ ระดับ คือ จุดประสงค์ทั่วไปของวิชา และจุดประสงค์เฉพาะของรายวิชา ซึ่งในหลักสูตรฉบับนี้มีวิชาที่เกี่ยวข้องกับศิลปศึกษาอยู่ ๒ กลุ่มวิชา คือ กลุ่มวิชาพัฒนาบุคลิกภาพได้แก่วิชาศิลปศึกษา และกลุ่มวิชาการงานและอาชีพ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

จุดประสงค์ทั่วไปของวิชาศิลปศึกษา ได้ระบุไว้ว่า

๑. เพื่อให้ผู้เรียนมีประสบการณ์เพื่อพัฒนาศิลปะนิสัยของตนเอง
๒. เพื่อสำรวจความถนัดและความสนใจทางศิลปะ
๓. เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เห็นคุณค่า และความสัมพันธ์ของศิลปะกับชีวิตประจำวัน
๔. เพื่อพัฒนาบุคลิกภาพ โดยปลูกฝังความประณีตละเอียดอ่อน และมีรสนิยมในการเลือกสรรที่จะนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม
๕. เพื่อส่งเสริมการแสดงออกโดยการเต้นรำ ทดลอง ปฏิบัติกิจกรรมจากความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และเห็นความสำคัญในกิจกรรมร่วมของหมู่คณะ
๖. เพื่อให้เกิดความนิยมชมชื่น ที่จะนำไปสู่การอนุรักษ์และพัฒนาศิลปวัฒนธรรมไทย
๗. เพื่อเป็นพื้นฐานนำไปสู่งานอดิเรกหรือการประกอบอาชีพสำหรับผู้ถนัด และสนใจ
๘. เพื่อให้เกิดผลในการผ่อนคลายจิตใจ และอารมณ์

จุดประสงค์ทั่วไปของวิชาอาชีพ ซึ่งเป็นวิชาเลือกในกลุ่มการงานและอาชีพ ได้ระบุไว้ว่า

๑. เพื่อสำรวจความสนใจในงานอาชีพ และสร้างเสริมทักษะเพื่อการประกอบอาชีพอันควรแก่วัย
๒. เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจในหลักของวิชาอาชีพ พอที่จะนำไปปรับปรุงการดำรงชีวิต
๓. เพื่อให้มีความรู้ ความสามารถและทักษะในอาชีพเพียงพอที่จะ เป็นผู้ผลิต ผู้บริโภค และผู้ให้บริการ และร่วมมือในการประกอบกิจการและธุรกิจ
๔. เพื่อให้รู้จักนำความรู้ ความสามารถในสาขาต่างๆ มาส่งเสริมซึ่งกันและกัน และให้รู้ช่องทางที่จะไปริเริ่มและประกอบอาชีพได้ดี

จุดประสงค์เฉพาะของรายวิชาศิลปศึกษาแบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ จุดประสงค์เฉพาะของรายวิชาบังคับและรายวิชาเลือก จุดประสงค์เฉพาะรายวิชาที่เป็นวิชาบังคับมี ๘ วิชา มีวิชาที่เกี่ยวข้องกับศิลปะด้านทัศนศิลป์เพียง ๔ วิชา คือ ศ ๑๐๑ ทัศนศิลป์ศึกษา ศ ๑๐๒ ทัศนศิลป์ศึกษา เป็นรายวิชาบังคับให้เรียนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ศ ๒๐๕ ทัศนศิลป์ศึกษา ศ ๒๐๖ ทัศนศิลป์ศึกษา เป็นรายวิชาบังคับให้เรียนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๒

จุดประสงค์เฉพาะของวิชาบังคับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ วิชา ศ ๑๐๑ ทัศนศิลป์ศึกษา และ ศ ๑๐๒ ทัศนศิลป์ศึกษา มีดังนี้

๑. ให้มีความรู้ ความเข้าใจขั้นพื้นฐานทางทัศนศิลป์ศึกษา และสามารถแสดงออกได้ตามภูมิภาวะ
๒. ให้สามารถใช้วิชาศิลปศึกษา เพื่อผ่อนคลายจิตใจและอารมณ์
๓. ให้สามารถพิจารณาแนวทางของตนเอง และเลือกเรียนวิชาหมวดศิลปศึกษา ที่ถนัดได้อย่างมั่นใจ

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ วิชา ศ ๒๐๕ ทัศนศิลป์ศึกษา ศ ๒๐๖ ทัศนศิลป์ศึกษา ได้ระบุจุดประสงค์เฉพาะไว้ดังนี้

๑. ให้สามารถสร้างสรรค์งานศิลปะและแสดงออกได้อย่างเสรี
๒. ให้รู้จักใช้หลักการและวิธีการในการสร้างงานศิลปะ โดยการทดลองด้วยตนเอง และสามารถสื่อความหมายของผลงานนั้น ๆ ได้
๓. ให้สามารถนำความรู้และประสบการณ์ทางศิลปะไปใช้ ในการเลือกแนวทางในการศึกษาศิลปะ ตามความถนัดและสนใจได้

จุดประสงค์เฉพาะรายวิชาที่เป็นวิชาเลือก แบ่งออกเป็น ๒ กลุ่มวิชาคือ กลุ่มวิชาที่ให้เรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ มี ๑๐ รายวิชา มีรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับศิลปะด้านทัศนศิลป์ ๔ วิชา คือ ศ ๑๑๑ ศ ๑๑๒ ศ ๑๑๓ และ ศ ๑๑๔ และกลุ่มวิชาที่ให้เรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ และ ๓ มี ๓๕ รายวิชา มีรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับศิลปะด้านทัศนศิลป์ ๑๕ รายวิชา คือ ศ ๑๑๕ การออกแบบเบื้องต้น ศ ๑๑๖ การเขียนภาพ-พาณิชยศิลป์ ศ ๑๑๗ พาณิชยศิลป์ ศ ๑๑๘ การเขียนภาพ ศ ๑๑๙ การพิมพ์ภาพ ๑ ศ ๑๑๑๐ การพิมพ์ภาพ ๒ ศ ๑๑๑๑ การปั้นและการแกะสลัก ศ ๑๑๑๒ การปั้น ศ ๑๑๑๓ การแกะสลัก ศ ๑๑๑๔ งานสร้างประดิษฐ์ ศ ๑๑๑๖ ศิลปะตกแต่ง ๑ ศ ๑๑๑๗ ศิลปะตกแต่ง ๒ ศ ๑๑๑๘ ศิลปะการแต่งกาย ศ ๑๑๑๙ ศิลปะไทย ๑ ศ ๑๑๒๐ ศิลปะไทย ๒

จุดประสงค์เฉพาะรายวิชาอาชีพที่เป็นวิชาเลือกมีรายวิชาเลือกที่เกี่ยวข้องกับศิลปศึกษาในหมวดศิลปและหัตถกรรม ซึ่งแบ่ง ๑๑ กลุ่ม มีดังนี้

๑. กลุ่มวิชาช่างเขียน	มีรายวิชาเลือก ๖ วิชา
๒. กลุ่มวิชาช่างแกะสลัก	มีรายวิชาเลือก ๖ วิชา
๓. กลุ่มวิชาช่างพิมพ์	มีรายวิชาเลือก ๓ วิชา
๔. กลุ่มวิชาช่างปั้น	มีรายวิชาเลือก ๖ วิชา
๕. กลุ่มวิชางานประดิษฐ์จากไม้ ไม้ไผ่ และหวาย	มีรายวิชาเลือก ๑๗ วิชา
๖. กลุ่มช่างผลิตภัณฑ์จากพืชและเส้นใย	มีรายวิชาเลือก ๕ วิชา
๗. กลุ่มช่างประดิษฐ์	มีรายวิชาเลือก ๑๕ วิชา
๘. กลุ่มช่างทำเครื่องรัก	มีรายวิชาเลือก ๒ วิชา
๙. กลุ่มช่างโลหะและรูปพรรณ	มีรายวิชาเลือก ๕ วิชา
๑๐. กลุ่มช่างหนัง	มีรายวิชาเลือก ๒ วิชา
๑๑. กลุ่มเบ็ดเตล็ด	มีรายวิชาเลือก ๑๔ วิชา

สำหรับจุดประสงค์เฉพาะรายวิชาที่เป็นวิชาเลือกที่เกี่ยวข้องกับศิลปะในด้านทัศนศิลป์มีเพียง ๔ กลุ่มวิชา คือ กลุ่มวิชาช่างเขียน กลุ่มวิชาช่างแกะสลัก กลุ่มวิชาช่างพิมพ์ และกลุ่มวิชาช่างปั้น

จากการวิเคราะห์จุดประสงค์ทั่วไปและจุดประสงค์เฉพาะรายวิชา พบว่า หลักสูตรฉบับนี้ มุ่งเน้นผู้เรียน ๓ ด้าน คือ พุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย ด้านพุทธิพิสัย เน้นให้เกิดความรู้ความเข้าใจ เห็นคุณค่า และสามารถนำไปใช้ ด้านจิตพิสัย เน้นการปลูกฝังความประณีตละเอียดอ่อน ความรู้สึกชื่นชม ความสุขในการทำงาน และความมีรสนิยม ด้านทักษะพิสัย เน้นการทดลอง ค้นคว้า ทักษะในการทำงาน ความคิดสร้างสรรค์ การแสดงออกในด้านต่าง ๆ

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓) (ศธ., ๒๕๓๔) โครงสร้างของหลักสูตรแบ่งออกเป็น ๓ ส่วน คือ ๑. วิชาบังคับซึ่งประกอบด้วยวิชาบังคับแกน และวิชาบังคับเลือก ๒. วิชาเลือกเสรี และ ๓. กิจกรรม สำหรับเนื้อหาวิชาในหลักสูตรนี้แบ่งออกเป็น ๕ กลุ่มวิชา เช่นเดียวกับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. ๒๕๒๑ แต่โครงสร้างกลุ่มวิชามีลักษณะแตกต่างกัน กล่าวคือ กลุ่มวิชาภาษา กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ กลุ่มวิชา

สังคม และกลุ่มวิชาพัฒนาบุคลิกภาพ ได้แบ่งรายวิชาออกเป็น ๓ ลักษณะวิชา คือ วิชาบังคับ วิชาบังคับเลือก และวิชาเลือกเสรี สำหรับกลุ่มวิชาการงานและอาชีพได้แบ่งรายวิชาออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ วิชาบังคับเลือก และวิชาเลือกเสรี

หลักสูตรฉบับนี้มีวิชาที่เกี่ยวข้องกับศิลปศึกษาค่อนข้างจะหลากหลายแต่เมื่อพิจารณาเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับศิลปะด้านทัศนศิลป์ พบว่ามีรายวิชาปรากฏอยู่ในกลุ่มวิชาพัฒนาบุคลิกภาพ และกลุ่มวิชาการงานและอาชีพ จุดประสงค์ของหลักสูตรฉบับนี้แบ่งออกเป็น ๒ ระดับ เช่นเดียวกับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. ๒๕๒๑ คือ จุดประสงค์ทั่วไป และจุดประสงค์เฉพาะของรายวิชา

จุดประสงค์ทั่วไป ในหลักสูตรนี้มีวิชาศิลปศึกษาปรากฏอยู่ในกลุ่มวิชาพัฒนาบุคลิกภาพ และกลุ่มวิชาการงานและอาชีพ ซึ่งจะกล่าวในรายละเอียดดังต่อไปนี้

กลุ่มพัฒนาบุคลิกภาพ วิชาศิลปศึกษา ได้กำหนดจุดประสงค์ทั่วไปไว้ว่า

๑. เพื่อให้มีความรู้ และความเข้าใจพื้นฐานด้านศิลปะ
๒. เพื่อให้เห็นคุณค่าของศิลปะ มีความภาคภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมไทย และรู้จัก

รักษาเพื่อเป็นมรดกสืบทอดต่อไป

๓. เพื่อให้สามารถใช้ศิลปะ พัฒนาจิตใจ บุคลิกภาพ และรสนิยม

๔. เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานศิลปะ ได้ตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเอง

กลุ่มวิชาการงานและอาชีพ มีวิชาที่เกี่ยวข้องกับศิลปะด้านทัศนศิลป์อยู่ในวิชาอาชีพ ซึ่งเป็นวิชาเลือกเสรี ได้กำหนดจุดประสงค์ทั่วไปไว้ว่า

๑. เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจในหลักของวิชาอาชีพพอที่จะนำไปปรับปรุงการดำรงชีวิต

๒. เพื่อให้มีความสามารถและทักษะในอาชีพเพียงพอที่จะนำไปใช้ในการประกอบอาชีพตามควรแก่วัย

๓. เพื่อให้มีเจตคติที่ดีต่องานอาชีพและมีคุณธรรมในการประกอบอาชีพ

๔. เพื่อให้มีความสามารถในด้านการจัดการ การตลาด และการร่วมมือในการประกอบกิจการหรือธุรกิจ

จุดประสงค์เฉพาะของรายวิชา หลักสูตรนี้ได้มีรูปแบบการกำหนดจุดประสงค์เฉพาะแตกต่างไปจากหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. ๒๕๒๑ กล่าวคือ การระบุจุดประสงค์ได้ระบุไว้ในตอนท้ายของคำอธิบายรายวิชาของแต่ละวิชา ดังจะกล่าวในรายละเอียดแยกตาม

กลุ่มวิชาและลักษณะของรายวิชา ดังต่อไปนี้

กลุ่มวิชาพัฒนาบุคลากร วิชาศิลปศึกษา วิชาบังคับแกนมี ๖ รายวิชา คือ ศ ๑๐๑ ศ ๑๐๒ ศ ๒๐๓ ศ ๒๐๔ ศ ๓๐๕ ศ ๓๐๖ ใต้ระบุจุดประสงค์เฉพาะไว้ดังนี้

ศ ๑๐๑ ศิลปะกับชีวิต ๑ และ ศ ๑๐๒ ศิลปะกับชีวิต ๒ กำหนดจุดประสงค์ไว้เหมือนกัน โดยกล่าวไว้ว่า เพื่อให้มีความรู้พื้นฐาน ความเข้าใจ ชื่นชม และเห็นคุณค่าของศิลปะ
นั้น ๆ

ศ ๒๐๓ ศิลปะกับชีวิต ๓ เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานศิลปะ และแสดงความคิดเห็น
เกี่ยวกับความงาม ความหมาย และคุณค่า ได้ตามวุฒิภาวะ

ศ ๒๐๔ ศิลปะกับชีวิต ๔ เพื่อให้สามารถแสดงออกทางศิลปะได้ตามวุฒิภาวะ

ศ ๓๐๕ ศิลปะกับชีวิต ๕ เพื่อให้สามารถนำความรู้และความเข้าใจทางศิลปะมา
ปรับใช้อย่างเหมาะสม มีรสนิยม เกิดความงาม และกลมกลืนกับชีวิตประจำวัน

ศ ๓๐๖ ศิลปะกับชีวิต ๖ เพื่อให้สามารถใช้ศิลปะให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและ
สังคม

วิชาศิลปศึกษาในกลุ่มพัฒนาบุคลากรตามหลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓ นี้
แบ่งรายวิชาออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ วิชาบังคับแกน และวิชาเลือกเสรี วิชาเลือกเสรีที่เป็นวิชา
ที่เกี่ยวข้องกับศิลปะในด้านทัศนศิลป์มี ๑๕ รายวิชาคือ ศ ๑๑๑ จิตรกรรม ๑ ศ ๑๑๒ จิตรกรรม ๒
ศ ๑๑๓ จิตรกรรม ๓ ศ ๑๑๔ จิตรกรรม ๔ ศ ๑๑๕ ประติมากรรม ๑ ศ ๑๑๖ ประติมากรรม ๒
ศ ๑๑๗ การแกะสลัก ศ ๑๑๘ การพิมพ์ ๑ ศ ๑๑๙ การพิมพ์ ๒ ศ ๑๑๑๐ ออกแบบ ๑ ศ ๑๑๑๑
ออกแบบ ๒ ศ ๑๑๑๒ ออกแบบ ๓ ศ ๑๑๑๓ ออกแบบ ๔ ศ ๑๑๑๔ ศิลปะไทย ๑ ศ ๑๑๑๕
ศิลปะไทย ๒ ศ ๑๑๑๖ ศิลปะพื้นบ้าน ศ ๑๑๑๗ ศิลปะการตกแต่ง ๑ ศ ๑๑๑๘ ศิลปะการตกแต่ง ๒
ศ ๑๑๑๙ ศิลปะการแต่งกาย

วิชาอาชีพในกลุ่มวิชาการงานและอาชีพ แบ่งออกเป็น ๔ กลุ่ม คือ กลุ่มงานผลิต
กลุ่มงานบริการ กลุ่มงานเสริมงานผลิตและงานบริการ และกลุ่มงานอาชีพอิสระระหว่างเรียน
กลุ่มงานผลิตมีรายวิชาเลือกเสรี ๑๒๗ วิชา วิชาที่เกี่ยวข้องกับศิลปะด้านทัศนศิลป์มี ๒๐ วิชา กลุ่ม
งานบริการ มีวิชาเลือกเสรี ๑๓๕ วิชา วิชาที่เกี่ยวข้องกับศิลปะด้านทัศนศิลป์มี ๒๓ วิชา กลุ่มงาน
เสริมงานผลิตและงานบริการ มีรายวิชาเลือกเสรี ๒๗ วิชา วิชาที่เกี่ยวข้องกับศิลปะด้านทัศนศิลป์
มี ๑ วิชา และกลุ่มงานอาชีพอิสระระหว่างเรียน ๑ วิชา

จากการวิเคราะห์จุดประสงค์ทั่วไปและจุดประสงค์เฉพาะรายวิชา พบว่า หลักสูตรฉบับ

นี้ มุ่งเน้นผู้เรียน ๓ ด้าน คือ พุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย ด้านพุทธิพิสัย เน้นให้เกิดความรู้ความเข้าใจ เห็นคุณค่า และสามารถนำไปใช้ ด้านจิตพิสัย เน้นเจตคติที่ดี ความรู้สึกชื่นชม ความสุขในการทำงาน และความมีรสนิยม ความภาคภูมิใจ ด้านทักษะพิสัย เน้นทักษะในการทำงาน ความคิดสร้างสรรค์ การแสดงออกในด้านต่าง ๆ

จุดมุ่งหมายของหลักสูตรศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ที่ใช้ในการจัดการศึกษา ในยุคการปฏิรูปการศึกษา พ.ศ. ๒๕๒๑ - ๒๕๓๕ แบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ จุดมุ่งหมายที่ระบุเป็นวัตถุประสงค์ทั่วไปของกลุ่มวิชา และจุดมุ่งหมายที่ระบุเป็นวัตถุประสงค์เฉพาะรายวิชา ซึ่งเป็นการระบุจุดมุ่งหมายใน ๒ ระดับ คือ จุดมุ่งหมายระดับหมวดวิชาหรือกลุ่มวิชา และระดับรายวิชา หรือระดับวิชา

วิชาศิลปศึกษาในกลุ่มพัฒนาบุคลิกภาพและในกลุ่มวิชาการงานและอาชีพ เป็นการระบุจุดมุ่งหมายในระดับกลุ่มวิชาซึ่งระบุไว้จุดประสงค์ทั่วไป จากการวิเคราะห์พบว่ามุ่งเน้นผู้เรียนทั้ง ๓ ด้าน คือ พุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย

ในระดับรายวิชาได้ระบุเป็นจุดประสงค์เฉพาะรายวิชา จากการวิเคราะห์พบว่า แต่ละรายวิชามุ่งเน้นผู้เรียนแตกต่างกัน กล่าวคือ ได้ระบุพฤติกรรมไว้ ๒ ลักษณะ เช่น ในวิชาบังคับของวิชาศิลปศึกษาระบุไว้ ๓ ด้าน แต่ในวิชาเลือกและวิชาเลือกเสรีของวิชาศิลปศึกษาและวิชาอาชีพ แทบทุกวิชาได้ระบุไว้เฉพาะด้านทักษะพิสัยกับด้านพุทธิพิสัย มีเพียงบางวิชาที่ระบุไว้เฉพาะด้านทักษะพิสัยเท่านั้น

๒. เนื้อหาสาระของหลักสูตร

เนื้อหาวิชาของหลักสูตรศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. ๒๕๒๑ - ๒๕๓๕ ได้มีการเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างมากในทั้ง ๒ หลักสูตร ทั้งในระดับของอัตราเวลาเรียน โครงสร้างเนื้อหาวิชาและเนื้อหาสาระของรายวิชา อัตราเวลาเรียนทั้งสองหลักสูตรได้เปิดกว้างมากขึ้นคือได้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามความถนัดของตนเอง ซึ่งอัตราเวลาเรียนของหลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓ ได้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนมากกว่า หลักสูตร พ.ศ. ๒๕๒๑ จากการวิเคราะห์คำอธิบายรายวิชา ซึ่งเป็นเนื้อหาของหลักสูตรศิลปศึกษา ในช่วงนี้จัดเป็นหลักสูตรแกนกลางแบบหมวดวิชา (Broad Field Core Curriculum) ตามรูปแบบหลักสูตรแบบใช้วิชาเป็นแกนกลาง (Subject Centered Core Curriculum) ซึ่งเป็นรูป

แบบหนึ่งของหลักสูตรแบบแกนกลาง (Core Curriculum) เพราะการจัดเนื้อหาวิชาของหลักสูตรมีลักษณะเป็นการจัดเนื้อหาวิชาเป็นกลุ่มวิชา และบังคับให้ทุกคนต้องเรียนในกลุ่มวิชาที่สำคัญ และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกเรียนได้ตามความถนัดและความสนใจของตนเอง

วิชาศิลปศึกษาในหลักสูตรทั้ง ๒ ฉบับ ได้นำมาจัดไว้ในกลุ่มวิชาพัฒนาบุคลิกภาพ ซึ่งในแต่ละหลักสูตรได้กำหนดโครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตรไว้แตกต่างกัน ในหลักสูตร พ.ศ. ๒๕๒๑ มีกลุ่มวิชาที่มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับศิลปศึกษาทางด้านทัศนศิลป์ ๒ กลุ่มวิชา คือ กลุ่มพัฒนาบุคลิกภาพ และกลุ่มวิชาการงานและอาชีพ ในกลุ่มพัฒนาบุคลิกภาพ วิชาศิลปศึกษาแบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มวิชาบังคับและวิชาเลือก กลุ่มวิชาบังคับได้กำหนดให้เรียนเฉพาะในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ และปีที่ ๒ โดยแบ่งออกเป็น ๒ วิชาคือ รายวิชาทัศนศิลป์ศึกษาและดนตรีศึกษา รายวิชาทัศนศิลป์ศึกษา เป็นรายวิชาที่มีเนื้อหาเฉพาะวิชาศิลปะทางด้านทัศนศิลป์ กลุ่มวิชาเลือกได้แบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มที่ให้เลือกเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ และกลุ่มที่ให้เลือกเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ และปีที่ ๓ โดยแบ่งรายวิชาออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ รายวิชาที่เป็นพื้นฐานในการศึกษาวิชาศิลปะ และรายวิชาที่เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพ ในกลุ่มวิชาการงานและอาชีพ มีรายวิชาเลือกหมวดศิลป์และหัตถกรรม โดยแบ่งเป็น ๔ กลุ่ม คือ กลุ่มวิชาช่างเขียน กลุ่มวิชาช่างแกะสลัก กลุ่มวิชาช่างพิมพ์ และกลุ่มวิชาช่างปั้น

ในหลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓ มีกลุ่มวิชาที่มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับศิลปศึกษา ในด้านทัศนศิลป์ ๒ กลุ่มวิชาคือ กลุ่มวิชาพัฒนาบุคลิกภาพ และกลุ่มวิชาการงานและอาชีพ ในกลุ่มวิชาพัฒนาบุคลิกภาพ วิชาศิลปศึกษาแบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะคือ วิชาบังคับแกนและวิชาเลือกเสรี วิชาบังคับแกนบังคับให้เรียนตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ถึงปีที่ ๓ วิชาบังคับแกนที่บังคับให้เรียนคือ รายวิชาศิลปะกับชีวิต ซึ่งมีลักษณะเนื้อหาวิชาที่ได้บูรณาการเนื้อหาศิลปะในด้านทัศนศิลป์ ดนตรี และขับร้อง เข้ามารวมเป็นเนื้อหาวิชาเดียวกัน สำหรับรายวิชาเลือกเสรีได้เปิดให้เลือกเรียนโดยไม่มีการแบ่งแยกเนื้อหาวิชา ซึ่งรายวิชาที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับศิลปศึกษาทางด้านทัศนศิลป์ ทั้งหมด ๑๕ รายวิชา ในกลุ่มวิชาการงานและอาชีพ ซึ่งในรายวิชาเลือกเสรีได้มีวิชาที่เกี่ยวข้องกับทัศนศิลป์ในรายวิชาเลือก ๔ กลุ่ม คือ กลุ่มงานผลิตภัณฑ์ ๒๐ รายวิชา กลุ่มงานบริการมี ๒๓ รายวิชา กลุ่มงานเสริมงานผลิตและงานบริการมี ๑ รายวิชา และกลุ่มงานอาชีพอิสระระหว่างเรียนซึ่งจะมีหรือไม่มีขึ้นกับตัวผู้เรียนเป็นสำคัญ ถ้าผู้เรียนเลือกประกอบอาชีพอิสระที่เกี่ยวข้องกับทัศนศิลป์ การเรียนกลุ่มนี้ก็จะเกี่ยวข้องกับศิลปะ จากการเปรียบเทียบเนื้อหาวิชา พบว่า การระบุรายละเอียดของเนื้อหาวิชาของทั้งสองหลักสูตรมีลักษณะเหมือนกัน คือ ระบุเนื้อหาวิชาแต่ละราย

วิชามีลักษณะสมบูรณ์ในตัวเอง โดยพยายามกำหนดเนื้อหาวิชาแต่ละวิชาสามารถเชื่อมโยงความรู้อย่างสัมพันธ์กันและกันได้ทั้ง ๒ หลักสูตร(ดูรายละเอียดในตารางที่ ๑๔)

อัตราเวลาเรียน

อัตราเวลาเรียนหรือระยะเวลาในการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรศิลปศึกษาตามที่ระบุไว้ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ในช่วง พ.ศ. ๒๕๒๑ - ๒๕๓๕ เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับพบว่า หลักสูตร ฉบับ พ.ศ. ๒๕๒๑ ได้มีการปรับปรุงแก้ไขอัตราเวลาเรียน ดังนั้นระยะเวลาการใช้หลักสูตรจึงมี ๒ ระยะ คือ ระยะที่ ๑ ตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๒๑ - ๒๕๒๕ ระยะที่ ๒ ตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๒๕ - ๒๕๓๕ โดยมีเงื่อนไขการเรียนวิชาศิลปศึกษา ๒ ลักษณะคือ บังคับให้เรียนและเลือกเรียน การบังคับให้เรียนกำหนดไว้เฉพาะในชั้น ม.๑ และม.๒ ซึ่งมีอัตราเวลาเรียนดังนี้ ระยะที่ ๑ ร้อยละ ๖.๐๖ ระยะที่ ๒ ร้อยละ ๕.๗๑ การให้เลือกเรียนในชั้น ม.๑ และ ม.๒ มีอัตราเวลาเรียนดังนี้ ระยะที่ ๑ ร้อยละ ๑๘.๑๘ ระยะที่ ๒ ร้อยละ ๑๗.๑๔ และในชั้น ม.๓ มีอัตราเวลาเรียนดังนี้ ระยะที่ ๑ ร้อยละ ๓๖.๓๖ และระยะที่ ๒ ร้อยละ ๓๕.๒๘

ในหลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ.๒๕๓๓ มีเงื่อนไขการเรียนเช่นเดียวกันคือ วิชาที่บังคับให้เรียนและให้เลือกเรียน วิชาบังคับกำหนดให้เรียนทั้ง ๓ ชั้น โดยมีอัตราเวลาเรียนร้อยละ ๒.๘๕ สำหรับอัตราเวลาในการเลือกเรียนของชั้น ม.๑ และ ม.๒ มีอัตราเวลาเรียนร้อยละ ๓๑.๔๒ และชั้น ม.๓ มีอัตราเวลาเรียน ร้อยละ ๔๐.๐๐ จากการเปรียบเทียบอัตราเวลาเรียนพบว่า อัตราเวลาเรียนของหลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ.๒๕๓๓ ได้เปิดกว้างมากกว่าหลักสูตร พ.ศ.๒๕๒๑ มีรายละเอียดแตกต่างกัน(ดูรายละเอียดในตารางที่ ๑๕)

๓. กระบวนการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนในช่วง พ.ศ.๒๕๒๑ ถึง พ.ศ.๒๕๓๕ นี้ได้มีการพัฒนาขึ้น โดยได้ยกเลิกการจัดทำประมวลการสอนเพื่อเป็นแนวทางการสอนให้แก่ครู แต่ได้มีการจัดทำคู่มือการสอนแต่ละรายวิชาให้แก่ครู และมีการเสนอแนะวิธีการเขียนจุดมุ่งหมายในลักษณะจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมเพื่อวางเป้าหมายในการสอน และเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน

จากการวิเคราะห์เอกสารในช่วง พ.ศ.๒๕๒๑-๒๕๓๕ พบว่า การนำหลักสูตรศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นไปใช้ในยุคนี้นี้ ได้นำเอาเทคนิควิธีการถ่ายทอดความรู้ให้แก่นักเรียน และการใช้นวัตกรรมทางการศึกษากันอย่างกว้างขวาง ทั้งในด้านกระบวนการสอนและสื่อการสอน

การถ่ายทอดความรู้ในช่วงระยะนี้แบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ การสอนโดยใช้ครูเป็นศูนย์กลาง และการสอนโดยใช้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

การสอนโดยใช้ครูเป็นศูนย์กลาง (ศธ., ๒๕๒๔) เป็นการสอนที่ผู้สอนเป็นผู้อธิบาย เสนอแนะความรู้ความเข้าใจหลักการเกี่ยวกับเนื้อหาของกิจกรรมนั้น ๆ ให้ผู้เรียนได้รับรู้ตามที่ผู้สอนต้องการ ซึ่งวิธีการสอนในลักษณะนี้อาจแบ่งได้ ๓ วิธี คือ

๑. การสอนแบบบรรยาย การสอนแบบนี้บางทีก็เรียกว่า การสอนแบบอภิปราย ผู้สอนเป็นผู้เสนอแนะความรู้แก่ผู้เรียนเป็นขั้นตอนตามเนื้อหาที่จะสอนตั้งแต่เริ่มต้นจนจบ เนื้อหากิจกรรมที่เหมาะสมกับการสอนแบบบรรยายนี้เป็นเนื้อหาที่มุ่งให้ความเข้าใจแก่ผู้เรียน และผู้บรรยายจะต้องเป็นผู้สร้างสถานการณ์ให้ผู้เรียนมีความอยากรู้ อยากเห็น การสอนแบบนี้จะไม่ได้ผลถ้าผู้เรียนเกิดการเบื่อหน่าย

๒. การสอนแบบสาธิต เป็นการสอนโดยการกระทำจริง เหมาะกับกิจกรรมที่เป็นการปฏิบัติการ จำนวนผู้เรียนก็ไม่ควรมีมากนัก โดยผู้สอนอาจเป็นผู้สาธิตเองหรือเชิญวิทยากร หรือบางที่อาจทำการฝึกผู้เรียนเป็นกลุ่มย่อย ๆ กลุ่มหนึ่ง เพื่อทำการสาธิตให้ผู้อื่นได้ชม การสอนแบบนี้ผู้เรียนจะได้พบความจริงและซักถามปัญหาต่าง ๆ ที่ตนสงสัยด้วยตนเอง นับเป็นวิธีสอนกิจกรรมปฏิบัติที่ได้ผลวิธีหนึ่ง

๓. การสอนแบบเกม ผู้สอนสามารถคิดเกมต่าง ๆ เพื่อประกอบการสอนได้ เกมการสอนจะทำให้ผู้เรียนเกิดความสุขสนุกสนานไปพร้อม ๆ กับการเรียนรู้ เพราะผู้เรียนทุกคนจะต้องเป็นผู้ปฏิบัติกิจกรรมนั้นด้วยตนเอง การสอนแบบนี้ใช้ได้ทั้งด้านความรู้ ความเข้าใจ และการปฏิบัติ ซึ่งผู้สอนควรคิดเกมให้สอดคล้องตามสภาวะสังคมของโรงเรียน และความถนัดของผู้เรียน ผู้สอนเองจึงจะได้ผลดีแก่การเรียนรู้มากที่สุด

การสอนโดยใช้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (ศธ., ๒๕๒๔) เป็นการสอนที่ให้ผู้เรียนทำการศึกษาค้นคว้า ทดลองด้วยตนเองแล้วนำผลการศึกษาค้นคว้า ทดลองนั้นมาอภิปราย หรือรายงานตามกรณี ซึ่งอาจทำการสอนได้ ๕ วิธี คือ

๑. การสอนแบบสาธิต
๒. การสอนแบบสืบสวนสอบสวน
๓. การสอนแบบได้วาที
๔. การสอนแบบเกม
๕. การสอนแบบวิเคราะห์ วิจัย

การสอนแบบสาธิตและการสอนแบบเกม เป็นการสอนที่สามารถจะใช้ได้ทั้งการกำหนดให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ หรือให้ผู้สอนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ ซึ่งทั้ง ๒ วิธีได้กล่าวไว้แล้ว จึงขอกล่าวรายละเอียดการสอนแบบสืบสวนสอบสวน การสอนแบบโต้วาที และการสอนแบบวิเคราะห์ วิเคราะห์

๑. การสอนแบบสืบสวนสอบสวน การสอนแบบนี้ผู้สอนต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถในการตั้งปัญหาให้ผู้เรียนเกิดความสงสัย ยั่วให้ผู้เรียนอยากคิดค้นหาข้อเท็จจริงด้วยตนเอง การสอนแบบนี้สามารถทำการสอนได้ทั้งกลุ่มและรายบุคคล เมื่อผู้เรียนสืบสวนสอบสวนค้นหาความจริงจากเอกสาร หรือแหล่งความรู้ต่าง ๆ ได้แล้ว อาจสรุปการสอนเป็นรายงาน หรืออาจดำเนินการเป็นกิจกรรมปฏิบัติก็ได้ การสอนแบบนี้ผู้สอนจะต้องเป็นผู้เสนอแนะแหล่งวิทยาการที่จะอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียน ถ้าการเสนอแนะนั้นบอกได้อย่างถูกต้อง จะทำให้การสืบสวนสอบสวนเป็นไปอย่างรวดเร็ว และถูกต้องมากที่สุด

๒. การสอนแบบโต้วาที การสอนแบบนี้ผู้สอนต้องแบ่งผู้เรียนออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มฝ่ายเสนอ และกลุ่มฝ่ายค้าน ผู้สอนต้องเป็นผู้กำหนดมติให้ครอบคลุมเนื้อหากิจกรรมที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ โดยฝ่ายเสนอจะต้องเป็นผู้ทำการค้นคว้าหาความรู้สนับสนุนมติที่ได้ตั้งขึ้นมา ส่วนฝ่ายค้านต้องศึกษาหาความรู้ เพื่อคัดค้านข้อเสนอนั้นต่อไป การสอนแบบนี้เป็นการฝึกแนวความคิดแบบประชาธิปไตย

๓. การสอนแบบวิเคราะห์ วิเคราะห์ การสอนแบบนี้เป็นการสอนที่เสริมสร้างพุทธิปัญญา เป็นการทำให้รู้จักคิด และแสดงออกอย่างมีเหตุผลของผู้เรียน ซึ่งการสอนแบบนี้จะเน้นให้ครูเป็นผู้คอยให้ข้อมูลและคอยแนะนำ ชี้แนะให้ผู้เรียนได้คิด วิเคราะห์ และให้แสดงออกโดยการให้เหตุผล ซึ่งจะแสดงออกโดยการเขียนหรือพูดก็ได้

ในทางปฏิบัติพบว่า วิธีการสอนของครูนิยมใช้เพียง ๒ แบบคือ การสอนแบบสาธิต และการสอนแบบบรรยาย ใช้สอนทั้งภาคปฏิบัติและทฤษฎี ซึ่งการสอนทั้งสองแบบนี้ ครูจะใช้สื่อการสอนชนิดต่าง ๆ เช่น สไลด์ รูปภาพ และภาพเขียน

นวัตกรรมที่นำมาใช้ในช่วงระยะนี้มี ๒ ลักษณะคือ นวัตกรรมในเชิงระบบการสอน และนวัตกรรมด้านเทคโนโลยี นวัตกรรมในเชิงระบบการสอนที่นำมาใช้ คือ ความพยายามที่จะเสนอแนะให้มีการจัดทำรูปแบบกระบวนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยการเสนอแนะให้ครูรู้จักการกำหนดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม ทั้งจุดประสงค์นำทางและจุดประสงค์ปลายทาง เพื่อนำไปสู่

การจัดเตรียมเนื้อหา วิธีการสอน และการประเมินผล ซึ่งนับได้ว่าเป็นวิธีการเตรียมการสอนที่จัดทำอย่างเป็นระบบ ซึ่งครูสามารถกำหนดได้เองตามสภาพของท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน

นวัตกรรมด้านเทคโนโลยีในการสอนนั้น ได้มีการแนะนำให้ใช้อย่างกว้างขวาง โดยระบุไว้อย่างกว้าง ๆ ว่า การเตรียมการเกี่ยวกับสื่อการสอน ควรคำนึงถึงเนื้อหาของกิจกรรม แต่ละกิจกรรมว่า มีวัตถุประสงค์อะไร จะใช้วิธีการสอนอย่างไร และสื่อการสอนที่เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ ควรเลือกใช้อะไร เช่น ผลงานสำเร็จรูป แผนภูมิขั้นตอนของการดำเนินงาน เครื่องฉายภาพยนตร์ หรือสไลด์ หรือฟิล์มสคริป

สำหรับผู้เรียน หลักสูตรฯได้แยกสื่อการเรียนออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ วัสดุประกอบการเรียนและวัสดุประกอบกิจกรรม วัสดุประกอบการเรียน ได้แก่ หนังสือเรียน เอกสารสิ่งพิมพ์ หนังสืออ่านประกอบ สำหรับหนังสือแบบเรียนวิชาศิลปศึกษาได้มีการกำหนดให้มีชั้นหลักสูตร พ.ศ. ๒๕๒๑ เป็นครั้งแรก โดยได้จัดทำหนังสือแบบเรียนทั้งที่เป็นรายวิชาบังคับและรายวิชาเลือก และวัสดุประกอบกิจกรรม ได้แก่ กระดาน กระดาษ สี ฯลฯ และวัสดุในท้องถิ่นที่นำมาใช้ในกิจกรรม แต่ละกิจกรรม ซึ่งหลักสูตรฯได้เปิดกว้างให้ครูเลือกใช้วัสดุตามที่ต้องการ

๔. การประเมินผล

การประเมินผลในช่วง พ.ศ. ๒๕๒๑ ถึง พ.ศ. ๒๕๓๕ นี้มีการพัฒนาไปจากเดิมมาก โดยได้มีการนำเอาหลักการวิธีการและเครื่องมือมาใช้ในการประเมินผลอย่างกว้างขวาง และได้เปลี่ยนแปลงวิธีการประเมินผลไปจากแบบเดิมที่ใช้ในหลักสูตร พ.ศ. ๒๕๐๓

หลักสูตรศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. ๒๕๒๑ จากการวิเคราะห์พบว่า แบ่งประเมินออกเป็น ๒ ด้าน คือ ด้านกิจกรรมและด้านความรู้ ความเข้าใจ การประเมินผลในด้านการเรียนได้กำหนดสิ่งที่จะต้องประเมินไว้ ๒ ด้าน คือ ด้านพฤติกรรมและด้านผลงาน ด้านพฤติกรรมซึ่งเป็นการประเมินด้านจิตพิสัย ระบุให้ครูสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนแต่ละรายบุคคล โดยใช้ตารางพฤติกรรมเป็นแบบสังเกตในแต่ละกิจกรรม เพื่อดูว่าผู้เรียนมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงอย่างไรในด้านใดบ้าง เช่น เวลามาเรียน ความสนใจ และเอาใจใส่ต่อกิจกรรมการแสดงความคิดเห็น ฯลฯ ด้านผลงานเป็นการประเมินด้านทักษะพิสัย กำหนดให้ผู้สอนพิจารณาจากผลงานแต่ละกิจกรรมที่ผู้เรียนทำว่าสนองตอบกับพฤติกรรมที่แสดงออกหรือไม่อย่างไร โดยพิจารณาจากทักษะในการทำงาน ความคิดสร้างสรรค์ การพัฒนาการ ฯลฯ แล้วจึงประเมินผลการเรียน

การประเมินผลด้านความรู้ ความเข้าใจ ซึ่งเป็นการประเมินด้านพุทธิพิสัย กำหนดให้ประเมินความรู้ ความจำ การนำไปใช้ การเห็นคุณค่า โดยใช้แบบทดสอบแบบต่าง ๆ เช่น การทดสอบแบบปากเปล่า การทดสอบแบบอ้อม และการทดสอบแบบปรนัย

นอกจากนี้วิธีการตัดสินผลการเรียนนหลักสูตรนี้ เป็นการตัดสินผลการเรียนนแต่ละรายวิชา โดยแบ่งเป็น ๕ ระดับผลการเรียน คือ ดีมาก ดี ปานกลาง ผ่าน และต่ำกว่าเกณฑ์ โดยกำหนดระยะเวลาการประเมินออกเป็น ๓ ระยะ คือ การประเมินผลก่อนเรียน การประเมินผลระหว่างเรียน และการประเมินผลหลังการเรียน

หลักสูตรศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓) จากการวิเคราะห์พบว่า แบ่งการประเมินออกเป็น ๒ ด้าน คือ ด้านกิจกรรม และด้านความรู้ความเข้าใจ โดยได้กำหนดแนวทางการประเมินไว้เหมือนกับหลักสูตร ฉบับ พ.ศ. ๒๕๒๑ แต่ได้เพิ่มเติมการประเมินด้านพฤติกรรม โดยเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะ ในด้านทักษะกระบวนการ ซึ่งเป็นกระบวนการคิดแก้ปัญหา และการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งได้เปิดโอกาสให้ครูสามารถนำกระบวนการเรียนรู้ทุกอย่างมาประยุกต์ใช้กับการสอนศิลปศึกษา เพื่อให้นักเรียนสามารถนำกระบวนการเรียนรู้เหล่านั้นไปใช้ในการดำรงชีพได้

สำหรับเกณฑ์การประเมินผลในยุคนี้ไม่ได้กำหนดไว้เป็นเกณฑ์ แต่ได้กำหนดแนวทางไว้ว่า เกณฑ์ประเมินผลจะต้องสอดคล้องกับกิจกรรมที่กำหนดให้ผู้เรียนปฏิบัติ ดังนั้นเกณฑ์การประเมินผล จึงขึ้นอยู่กับกิจกรรมการเรียนการสอนในแต่ละบทเรียนว่า มีเป้าหมายให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอย่างไร ตามที่ผู้สอนต้องการตามจุดมุ่งหมายของรายวิชา

การประเมินผลในยุคปฏิรูปการศึกษา พ.ศ. ๒๕๒๑ - ๒๕๓๕ มุ่งประเมินผลใน ๓ ด้าน คือ ด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย ซึ่งในแต่ละด้านได้กำหนดเกณฑ์การประเมินไว้ตามลักษณะเนื้อหาของกิจกรรม ตามจุดมุ่งหมายของรายวิชาและครูผู้สอน

ตารางที่ ๑๕ เปรียบเทียบเนื้อหาวิชาศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. ๒๕๒๑ - ๒๕๓๕

หลักสูตร	พ.ศ. ๒๕๒๑	พ.ศ. ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓)
ลักษณะเนื้อหา	แบ่งเนื้อหาเป็นกลุ่มวิชา โดยมีวิชาที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ อยู่ในกลุ่มวิชาพัฒนาบุคลิกภาพ ซึ่งได้แก่ วิชาศิลปศึกษา และในกลุ่มวิชาการงานและอาชีพ ในวิชาเลือกของวิชาอาชีพ	แบ่งเนื้อหาวิชาเป็นกลุ่มวิชา มีวิชาที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ในกลุ่มวิชาพัฒนาบุคลิกภาพและกลุ่มวิชาการงานและอาชีพ
กลุ่มวิชาพัฒนาบุคลิกภาพ	<p>กลุ่มวิชาพัฒนาบุคลิกภาพ วิชาศิลปศึกษา แบ่งเนื้อหาออกเป็น ๒ ส่วน คือ ส่วนที่เป็นวิชาบังคับ และวิชาเลือก</p> <p>วิชาบังคับ แบ่งเนื้อหาออกเป็น ๒ ส่วน ส่วนแรกเนื้อหาวิชาเกี่ยวกับศิลปะในด้านทัศนศิลป์ วิชาชื่อ "ทัศนศิลป์ศึกษา" ส่วนที่ ๒ เนื้อหาด้านดนตรีและนาฏศิลป์ โดยบังคับให้เรียนในชั้น ม.๑ และ ม.๒</p> <p>วิชาเลือก มี ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มวิชาที่เลือกในชั้น ม.๑ และกลุ่มวิชาที่เลือกในชั้น ม.๒ และ ม.๓</p>	<p>กลุ่มวิชาพัฒนาบุคลิกภาพ เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ มีในวิชาศิลปศึกษา แบ่งเนื้อหาออกเป็น ๒ ส่วน คือวิชาบังคับแกน และวิชาเลือกเสรี</p> <p>วิชาบังคับแกน วิชาชื่อ "ศิลปะกับชีวิต" มีเนื้อหาในลักษณะรวมศิลปะทุกด้าน คือทั้งทัศนศิลป์ จิตรกรรม ดนตรี และนาฏศิลป์ และบังคับให้เรียนทั้งชั้น ม.๑ ม.๒ และ ม.๓</p> <p>วิชาเลือกเสรี เปิดให้เลือกรเรียนทั้งชั้น ม.๑ ม.๒ และ ม.๓</p>
กลุ่มวิชาการงานและอาชีพ	<p>กลุ่มวิชาการงานและอาชีพ วิชาอาชีพ จัดเป็นวิชาเลือก มีวิชาที่เกี่ยวข้องกับศิลปศึกษา ด้านทัศนศิลป์ ในหมวดวิชาศิลปกับหัตถกรรม กลุ่มวิชาช่างเขียน กลุ่มวิชาช่างแกะสลัก กลุ่มวิชาช่างพิมพ์ และกลุ่มวิชาช่างปั้น</p>	<p>กลุ่มวิชาการงานและอาชีพมีเนื้อหาวิชาที่เกี่ยวข้องกับศิลปศึกษาในวิชาอาชีพ โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็นกลุ่มงานผลิต กลุ่มงานบริการ กลุ่มงานเสริมงานผลิตและงานบริการ และกลุ่มปฏิบัติงานอาชีพ</p>

ตารางที่ ๑๕ เปรียบเทียบอัตราเวลาเรียนวิชาศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ.

๒๕๒๑ - ๒๕๓๕

หลักสูตร	เงื่อนไขการเรียน วิชาศิลปศึกษา	อัตราร้อยละของจำนวนคาบต่อสัปดาห์ต่อภาค		
		ม.๑	ม.๒	ม.๓
พ.ศ. ๒๕๒๑ ระยะที่ ๑	ไม่เลือก	๖.๐๖	๖.๐๖	-
	เลือกทั้งหมด	๑๘.๑๘	๑๘.๑๘	๓๖.๓๖
พ.ศ. ๒๕๒๑ ระยะที่ ๒	ไม่เลือก	๕.๗๑	๕.๗๑	-
	เลือกทั้งหมด	๑๗.๑๔	๑๗.๑๔	๓๔.๒๘
	ถ้ามีสอนซ่อมเสริม	+๘.๕๗	+๘.๕๗	+๘.๕๗
พ.ศ. ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.๒๕๓๓)	ไม่เลือก	๒.๘๕	๒.๘๕	๒.๘๕
	เลือกทั้งหมด	๓๑.๕๒	๓๑.๕๒	๕๐.๐๐

จากการวิเคราะห์ความเหมือนกันและแตกต่างกันของหลักสูตรศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. ๒๕๓๘ ถึง ๒๕๓๙ มีดังนี้

ความเหมือนกันของหลักสูตร พบว่ามีดังนี้

๑. จุดมุ่งหมายเหมือนกัน คือ เน้นทักษะพิสัย แม้ว่าแต่ละหลักสูตรจะระบุทักษะพิสัยไว้ในลักษณะแตกต่างกัน แต่มีเป้าหมายเดียวกัน ซึ่งมีดังนี้

หลักสูตร พ.ศ. ๒๕๔๔ (กรมศึกษาธิการ, ๒๕๔๔) ได้ระบุไว้ว่า "ให้สามารถเขียนสิ่งที่สังเกตเห็นได้แล้ว"

หลักสูตร พ.ศ. ๒๕๔๖ (กระทรวงธรรมการ, ๒๕๔๖) ได้ระบุไว้ว่า "ให้เกิดความสังเกตในการเขียนรูปได้ถูกต้องตามของจริง"

หลักสูตร พ.ศ. ๒๕๖๔ ได้ระบุไว้เหมือนกับหลักสูตร พ.ศ. ๒๕๔๖

หลักสูตร พ.ศ. ๒๕๕๓ (ศธ., ๒๕๕๓) ได้ระบุไว้ว่า "เพื่อฝึกหัดความสังเกต และรู้จักแสดงความสังเกตของตนด้วยรูป"

หลักสูตร พ.ศ. ๒๕๐๓ (ศธ., ๒๕๑๖) ได้ระบุไว้ว่า "สามารถประกอบศิลปกรรมได้ตามความนึกคิดโดยเสรี"

หลักสูตร พ.ศ. ๒๕๒๑ (ศธ., ๒๕๒๐) ได้ระบุไว้ในจุดประสงค์ทั่วไปไว้ว่า "เพื่อส่งเสริมการแสดงออก โดยการค้นคว้า ทดลอง ปฏิบัติกิจกรรมจากความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และเห็นความสำคัญในกิจกรรมร่วมของหมู่คณะ" และในจุดประสงค์เฉพาะรายวิชาได้ระบุในด้านทักษะพิสัยไว้ทุกรายวิชา ทั้งในรายวิชาบังคับและรายวิชาเลือก เช่น ในรายวิชาบังคับ ศ ๒๐๕ และ ศ ๒๐๖ ได้ระบุไว้ว่า "ให้รู้จักใช้หลักการและวิธีการในการสร้างงานศิลปะ โดยการทดลองด้วยตนเอง" และในรายวิชาเลือก เช่น ศ ๑๑๒ ได้ระบุไว้ว่า "ให้สามารถวาดภาพ เขียนภาพได้ตามวุฒิภาวะของนักเรียน"

หลักสูตร พ.ศ. ๒๕๓๓ (ศธ., ๒๕๓๔) ได้ระบุไว้ในจุดประสงค์ทั่วไปไว้ว่า "เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานศิลปะได้ตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเอง" และในจุดประสงค์เฉพาะรายวิชาได้ระบุด้านทักษะพิสัยไว้ ทั้งในรายวิชาบังคับและวิชาเลือกเสรี ในรายวิชาบังคับ เช่น ศ ๒๐๓ ได้ระบุไว้ว่า "เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานศิลปะ" ในรายวิชาเลือกเสรี เช่น ศ ๑๑๑ ได้ระบุไว้ว่า "สามารถแสดงออกด้วยการแกะสลักอย่างมั่นใจและมีอิสระ" เป็นต้น

๒. เนื้อหาสาระ ความเหมือนกันของเนื้อหาสาระ คือ ระบุเนื้อหาเกี่ยวข้องกับศิลปะไว้ในทุกหลักสูตร

๓. กระบวนการเรียนการสอน ความเหมือนกันของการจัดการเรียนการสอน แต่ละหลักสูตรจากการวิเคราะห์พบว่า มีความเหมือนกันในเรื่องวิธีการถ่ายทอดความรู้ของครู ซึ่งวิธีการสอนที่นิยมใช้กันตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๘ - ๒๕๓๕ คือการสอนแบบสาริตและการสอนแบบบรรยาย เพราะวิธีการสอนทั้ง ๒ แบบนี้ง่ายต่อการเตรียมตัวของผู้สอน รวมทั้งกระบวนการจัดการเรียนการสอนก็ไม่ยุ่งยาก จึงเป็นที่นิยมกันอย่างแพร่หลาย (ศร., ๒๕๑๓)

๔. การประเมินผลของหลักสูตร ความเหมือนกันของการประเมินผลแต่ละหลักสูตร คือ หลักสูตรศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๘ - ๒๕๓๕ นำผลงานที่ได้จากกิจกรรมในการสอนมาใช้ เป็นส่วนหนึ่งของประเมินผลการเรียน

ความแตกต่างกันของหลักสูตร จากวิเคราะห์ พบว่า มีความแตกต่างกันดังต่อไปนี้

๑. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร มีความแตกต่างกันดังนี้

หลักสูตร ฉบับ พ.ศ. ๒๔๓๘, ฉบับ พ.ศ. ๒๔๔๘ และ ฉบับ พ.ศ. ๒๔๘๐ ไม่ได้กำหนดจุดมุ่งหมายไว้

หลักสูตร ฉบับ พ.ศ. ๒๔๕๔, ฉบับ พ.ศ. ๒๔๕๖, ฉบับ พ.ศ. ๒๔๖๔ และฉบับ พ.ศ. ๒๔๕๓ กำหนดจุดมุ่งหมายในระดับวิชา มีจุดเน้นเฉพาะในด้านจิตพิสัยและทักษะพิสัย

หลักสูตร ฉบับ พ.ศ. ๒๕๐๓, ฉบับ พ.ศ. ๒๕๒๑ และ ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓ กำหนดจุดมุ่งหมายระดับหมวดวิชาและรายวิชา มีจุดเน้น ๓ ด้าน คือ พุทธิพิสัย จิตพิสัยและทักษะพิสัย

๒. เนื้อหาสาระของหลักสูตรศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๘-๒๕๓๕ มีความแตกต่างกัน ๒ ประการ คือ โครงสร้างหลักสูตรและโครงสร้างเนื้อหาสาระ

ความแตกต่างกันของหลักสูตรโดยการจัดโครงสร้างหลักสูตร แบ่งได้ ๓ รูปแบบ ดังนี้

- พ.ศ. ๒๔๓๘ - ๒๔๓๙ โครงสร้างหลักสูตรแบบแยกวิชาโดยแยกหลักสูตรนักเรียนหญิงและชาย การจัดโครงสร้างหลักสูตรในระยะนี้นักเรียนหญิงและชายในระดับชั้นเรียนเดียวกัน กำหนดให้หลักสูตรต่างกันซึ่งมีรายวิชาที่เรียนและเวลาเรียนแตกต่างกัน

- พ.ศ. ๒๔๓๙ - ๒๕๐๒ โครงสร้างหลักสูตรแบบแยกวิชาโดยไม่แยกหลักสูตรนักเรียนหญิงและชาย การจัดโครงสร้างหลักสูตรในระยะนี้ นักเรียนหญิงและนักเรียนชายใช้หลักสูตรเดียวกัน แต่วิชาบังคับให้เรียนแตกต่างกัน

- พ.ศ. ๒๕๐๓ - ๒๕๓๕ โครงสร้างหลักสูตรที่มีรายวิชาบังคับและวิชาเลือกการจัดโครงสร้างหลักสูตรในระยะนี้มุ่งเน้นเฉพาะรายบุคคล โดยกำหนดวิชาบังคับเป็นวิชาพื้นฐานในการเรียนรู้ และวิชาเลือกเป็นวิชาที่ให้ผู้เรียนเลือกเรียนตามความสนใจและความถนัดของตนเอง

ความแตกต่างกันของหลักสูตรโดยการจัดเนื้อหาสาระ ซึ่งสามารถแยกออกได้ ๔ รูปแบบ คือ

- พ.ศ. ๒๔๓๘-๒๔๓๙ เป็นหลักสูตรที่มีรูปแบบโครงสร้างของหลักสูตรแบบแยกวิชา ได้แก่ หลักสูตร พ.ศ. ๒๔๓๘ หลักสูตร พ.ศ. ๒๔๔๘ หลักสูตร พ.ศ. ๒๔๕๔ หลักสูตร พ.ศ. ๒๔๕๖ และหลักสูตร พ.ศ. ๒๔๖๔

- พ.ศ. ๒๔๓๙ - ๒๕๐๒ โครงสร้างเนื้อหาแบบสหสัมพันธ์โดยมีเนื้อหาวิชาที่แยกจากกัน แต่พยายามคัดเลือกเนื้อหาที่มีความสัมพันธ์กัน ซึ่งได้แก่หลักสูตร พ.ศ. ๒๔๘๐ และ พ.ศ. ๒๔๕๓

- พ.ศ. ๒๕๐๓ - ๒๕๒๐ โครงสร้างเนื้อหาแบบหมวดวิชา มีการจัดเนื้อหาโดยนำเอาวิชาที่เกี่ยวข้องกันมารวมเข้าไว้ในหมวดวิชาเดียวกัน เพื่อให้มีเนื้อหาประสานสัมพันธ์กัน การเรียบเรียงเนื้อหายังคงเรียงความยากง่ายตามลำดับชั้นเรียน หลักสูตรที่จัดเนื้อหาสาระเช่นนี้ คือ หลักสูตร พ.ศ. ๒๕๐๓

- พ.ศ. ๒๕๒๑ - ๒๕๓๕ โครงสร้างเนื้อหาแบบใช้วิชาเป็นแกนกลางตามรูปแบบหลักสูตรแบบแกนกลาง ลักษณะการจัดเนื้อหาแบ่งออกเป็นกลุ่มวิชา แต่ละกลุ่มวิชามีวิชาสำคัญบังคับให้เรียนและเปิดโอกาสให้เลือกเรียนตามความสนใจของผู้เรียน เนื้อหาวิชาแต่ละวิชา มีความสมบูรณ์จบในรายวิชา และสามารถถ่ายโยงการเรียนรู้ร่วมกับวิชาอื่น ๆ ได้ หลักสูตรที่จัดเนื้อหาสาระในลักษณะนี้มี ๒ หลักสูตร คือ หลักสูตร พ.ศ. ๒๕๒๑ และหลักสูตร พ.ศ. ๒๕๓๓

๓. ความแตกต่างกันของการจัดการเรียนการสอน มีดังนี้

- พ.ศ. ๒๔๗๘ - ๒๕๒๐ มีการนำเทคโนโลยีทางการศึกษาเข้ามาใช้ร่วมในการจัดการเรียนการสอนน้อยมาก

- พ.ศ. ๒๕๒๑ - ๒๕๓๕ ได้มีการนำเทคโนโลยีทางการศึกษาเข้ามาใช้ในการสอนมากขึ้น และได้มีการจัดทำแบบเรียนวิชาศิลปศึกษาด้วย

๔. ความแตกต่างกันของการประเมินผลมี ๓ ประการ คือ ๑. การประเมินผลของหลักสูตร ๒. การกำหนดเกณฑ์การประเมินผลงาน ๓. การแบ่งช่วงระยะเวลาการประเมินผล

๔.๑ การประเมินผลของหลักสูตรศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๘ - ๒๕๓๕ แตกต่างกัน ๒ ประการ คือ การประเมินผลแบบรวมวิชา และการประเมินผลแบบรายวิชา

๔.๒ การกำหนดเกณฑ์การประเมินผลงาน มีความแตกต่างกัน ซึ่งสามารถแบ่งได้ ๔ ระยะ ดังนี้

- พ.ศ. ๒๔๗๘-๒๔๙๔ มีเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินผลงาน ๕ เกณฑ์ คือ

๑. ความเหมือนจริงของผลงาน
๒. ความสะอาด
๓. ความสวยงาม ความประณีต
๔. ความสามารถในการสังเกต
๕. ความเป็นระเบียบเรียบร้อย

- พ.ศ. ๒๔๙๕-๒๕๐๒ มีเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินผลงาน ๔ เกณฑ์ คือ

๑. การวาดภาพเหมือนของจริง และวาดภาพประติมากรรม
๒. การวาดและการระบายสี
๓. ความสวยงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย และความสะอาด
๔. การแสดงออก และความแตกต่างระหว่างบุคคล

- พ.ศ. ๒๕๐๓-๒๕๒๐ มีเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินผลงาน ๕ เกณฑ์ คือ

๑. องค์ประกอบของการจัดภาพ
๒. การใช้สีตามทฤษฎี
๓. การแสดงออกทางจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์

๔. เทคนิคการใช้วัสดุต่าง ๆ

๕. ความแตกต่างระหว่างบุคคล

- พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๕ ใช้เกณฑ์การประเมินผลงานพิจารณาว่าสอดคล้องกับพฤติกรรมที่แสดงออกหรือไม่ โดยมีการกำหนดเกณฑ์ตามลักษณะของเนื้อหากิจกรรมและจุดประสงค์ของแต่ละรายวิชา ซึ่งเกณฑ์ประเมินผลงานจะปรับเปลี่ยนไปตามลักษณะเนื้อหาและจุดประสงค์ที่ต้องการให้ผู้เรียนมีพฤติกรรม

๕.๓ การแบ่งระยะเวลาการประเมินผล มีความแตกต่างกันดังนี้

- พ.ศ. ๒๕๓๘ - ๒๕๐๒ การประเมินผลมีเฉพาะการสอบปลายปี เพื่อการตัดสินเลื่อนชั้นเรียน ใช้เกณฑ์การตัดสิน ได้ - ตก เป็นร้อยละ ๕๐ ของคะแนนทั้งหมด

- พ.ศ. ๒๕๐๓ - ๒๕๓๕ การแบ่งระยะเวลาการประเมิน แบ่งออกเป็น ๒ รูปแบบ คือ รูปแบบที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๐๓ - ๒๕๒๐ แบ่งระยะเวลาการประเมินเป็น ๒ ระยะ คือ การประเมินผลระหว่างภาคเรียนและการประเมินผลปลายปีการศึกษา ใช้เกณฑ์การตัดสิน ได้-ตก เป็นร้อยละ ๕๐ ของคะแนนทั้งหมด

รูปแบบที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๒๑ - ๒๕๓๕ แบ่งระยะเวลาการประเมินเป็น ๓ ระยะ คือ การประเมินก่อนเรียน การประเมินผลระหว่างเรียน และประเมินผลหลังการเรียน ใช้เกณฑ์การตัดสินโดยให้เป็นระดับคะแนน